
UNITÁRIUS ÉLET

60. ÉVFOLYAM 5. SZÁM
2006. SZEPTEMBER–OKTÓBER

Kéthavonta megjelenő folyóirat

A TARTALOMBÓL

Hétköznapi evangélium

II. Magyarországi Unitárius
Találkozó

1956 – forradalom és
szabadságharc

Gondolatok a homályban

„Embernek s magyarnak
lenni...”

Unitarizmus és nemzettudat
Bartók zenéjében I.

Himnusz az anyanyelvhez

Egyházközségeink életéből

Ifjúsági oldal

Gyermekoldal

Könyvajánló

Élned kell

A zászlónk rongydarab
Színes papír-szalag
Csupán a kokárda.

Szétomló jelszavak
Mert csak ennyi maradt
Hullanak a sárba.

Bármilyen is történhet
Itt élned kell, élned.

Októberi ünnep
Hozol-e szívünknek
Reményt valahára?

Míg ködök omlanak
Fölzendülsz-e Szózat
Vigasztaló ének

Kozma László

Miként a Csillagok...

„És sokan azok közül, akik alusznak a föld porában, felszerkennek, némelyek örök életre, némelyek pedig gyalázatra és örökkévaló utálatosságra. Az értelmesek (az igazak) pedig fénylenek, mint az égnek fényessége; és akik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok, örökkön-örökké úgy ragyognak.”
Dániel 12,2-3

Minden esztendőnek ezen a táján a nagy Kijelentésben nemcsak Istentől ihletett bibliás vallomásokhoz menekülünk, mint az előbbi szentírási idézet, hanem megkeresünk, vagy magunk fogalmazunk meg őszinte emlékezésektől terhes, áldott gondolatokat. Ez utóbbiak is eljutva a megfogalmazásig, vagy csak a sóhajtásig, mert a Mindenható úgyis megérti azokat, felérnek a Dániel könyvében megörökített, hiszen a szereteteinkre való gondolás és emlékezés mindig Istentől áldott hitpróba, erőgyűjtés.

Ratkó József Illyés Gyulának dedikált versében írja: „Mégiscsak ők tartják a földet, / drága halottaink./ ...vannak már annyian, / mint égen a csillag, annyi / szülém, lányom, fiam. / Ház épül rájuk; tartanak / falat, falut, hazát. / S jövőnk, ha van, ők cipelik / még ezer éven át. / Mert mindent elbírnak, hiszen / mi vagyunk a teher. / Vagyunk mi olyan gyöngék, árvák - / minket is vinni kell.” Jékely Zoltán azoknak megtartó erejéről szól, akik előttünk jártak: „Így táplálnak még most is a holtak, / S élnek, amíg emléküket áldjuk! / Kárba nem vész a vetőmag jó földbe hullva, / És a talentumok is csak sokasodnak méltó kezekben.”

Egyéni, kis világunkból lépünk ki most nemzeti, nagy családunk fájdalomainak világába. Az értékörző gyermek megtartott fogadalma költői megfogalmazásából próbáljuk megérteni, hogy mit jelent az istenáldotta

szabadság, az a szabadság, amelyben Isten lelke vezérel minden szándékot, tettet, az a szabadság, amelyért mártírságot kellett vállalni oly sokaknak:

„Édesapám, / Egyszer régen, már nagyon betegen / Azt mondtad nekem: / Fiam, lehet, hogy én most meghalok; / Ha változnának majd a csillagok, / S új csillagok között / A magyar föld megújultan forog / És ősz lesz és a síromon / Virág már nem terem. - / Gyere ki akkor, s virágüdvözletként / E hírt mondd meg nekem! // Édesapám, drága öreg - / Halottak napja s Élők napja közeledik. / S immár kimehetek s elmondhatom / A látottakat és hallottakat: / A béna jár és lát a vak - hall a siket - / Meggyógyulni látok mindeneiket / És feltámadni a halottakat. / A szabadság e fejedelmi őszben / Egyszer vértelenül virít, / S szegény magyaroknak mindenfelé / Az Evangélium hirdetik. (Reményik Sándor)

50 évvel ezelőtt nem virított vértelenül szabadságunk, vér folyt a pesti utcán és vézett a nemzet, a forradalom alatt, de november 4-től újabb évtizedeken át, mert a Gonosz Birodalom förtelmes poklot zúdított e kis hazára, és a vele együtt érző, szomszédságba szakított testvéreire és minden rokonszenvezőre. Hazug évtizedek után sem vált valóra az istentelen, ateista, nemzetpusztító internacionalista szándék, sok-sok helyi csatlós álmával együtt: „Miért nem pusztult ki,

ahogy kérték? / Miért nem várta csendben a végét? / Miért, hogy meghasadt az égbolt, / Mert egy nép azt mondta: Elég volt!” (Márai Sándor)

Hisszük, hogy a napokban milliőnyi gyertya fog gyúlni az ablakokban, kapualjakban, temetőkben, emlékhelyeken vagy csak a szívekben. A gyertyák csonkig égnek majd, az emléklángok is kialszanak, az őszi harmat elhervasztja a koszorúkat. Feltezzük-e a kérdést a félévszázados évfordulón, hogy mi lesz ezután? Életünkben is kialszanak a lángok, vagy tovább melegítenek, bevilágítják jövőbeli utunkat? Hiábavalóságok hiábavalósága lesz minden ünnepi megemlékezés, fájdalmak idézése, sebek feltépése? Hogy ez értékváros, acsarkodó, egymásnak feszülő világban ne így legyen, ne legyen keserű szájjal egész emlékezősorozatunknak, úgy kell tennünk, mint az a lovag, aki a szent sírról a gyertyát égve hazavitte: „Azóta szívem mélyén ragyog / A viharfújta, szellengette láng: / És el nem oltják semmi viharok! / Egy lángot adok, ápdold, add tovább! / És gondozd híven...!” (Reményik Sándor)

Annyi minden el szeretné oltani 1956-nak eszméltető fényeit, nemes, nagy cselekedetekre sarkalló, lelkünket melengető lángjait. Életünk egészről oly sokan le szeretnék szedni még mindig azokat a csillagokat vagy, amelyek számunkra már hosszú idő óta fényesen ragyognak. Hinnünk kell, hogy állhatatosságunk nyomán nem sikerülhet ez sem, mint ama betlehemi csillagnak az eltüntetése vagy kicserélése hamis fényű, hulló csillagokkal vallásos életünknek egén. Mert 1956 hősei, élők, elesettek, kivégzettek, meggyaláztak, megnyomorítottak, elüldözöttek vagy elbujdosottak „hősnél többek, győztesek voltak, / győzelmüknek jele a holnap. / Állj sírjaiknál sorfalat, / S hol titokban fedték el őket, / Köszöntse fény a temetőket, / S e hurrázatlan holtakat!” (Horváth Imre) Olyan sok mindent felszínre hoz mindig egy ilyen

nagy hatású ünneppsorozat, kezdve az igazi emlékezéstől a szinte kegyeltsértést elkövető „hosszú, csahos nyelvvel hazaszeretőkig” – ahogy Gyóni Géza fogalmaz egyik versében. Igaz fájdalomokat, könnyeinket, amit történelmi tragédiáinkért érzünk és hullatunk, de amelyekből mindig megújult a nemzet, szinte szégyellnünk kell, mert nemzedékekkel próbálják elfeledtetni vagy hazug módon beállítani nagy nemzeti sorsfordulóinkat.

Kis egyházközségünk más emlékművek mellett a templomkertben 2001-ben egy 1956-os emléket is emelt „Mi nem felejtünk” felirattal. Most, a fél évszázados évfordulón, a városi emlékezés befejezéseként templomunk falán „Az igazak emlékezete áldott” felirattal márvány emléktáblát avattunk. Ezekkel a szerény emlékekkel keresztény-magyar jövőnknek kívánunk üzenetet hagyni, jeleket, ahogy Ratkó József fogalmazta: „Amerre jártunk, holtakat / hullattunk, százat, ezreket. / Hadd tudná,

aki megmarad / hogy HAZA melyik út vezet. / Megjelöltük a köveket, / az őrtüzekből csillagló eget, / véstünk a fába – nem szívét –: / nyilat! Hazánkra szegezett / vágyat, zokogva, hogy az Úr / mentené meg a nemzetet. / ... Mi mindenütt idegenek, / jöttmentek voltunk és vagyunk, csak / ebben az öl- és ölmeleg / hazában találtunk helyet, / házat és nyugodt sírt magunknak, / Csak itt lehetünk emberek / s magyarok hitünkhöz hívek!”

Balácsi László

Farsang a böjtben

Jeroboám király fia, Abia beteg lett. A palotában mindenki ideges. Mi lesz, ha meghal a gyermek, Izrael trónjának örököse? A bálványimádásra vemedett király minden kuruzslójának a tudományát kipróbálta már. Hiába. A pogány istenek papjai sem tudnak segíteni. Ekkor a királynak eszébe jut, hogy valahol Silóban él egy próféta, Abia, talán ő segíthet. El is küldi a feleségét: „Kelj fel most, változtasd meg öltözeted, hogy meg ne ismerjenek, menj el Silóba, Isten igaz emberéhez, ő majd megmondja, mi történik a gyermekkel.”

A királyné el is ment, s mikor a próféta házához ért „másnak tetteté magát”. A vak próféta Isten sugallatára megismeri őt: „Jöjj be, Jeroboám felesége. Miért tetteted magad másnak? Miért hordozol álarcot? Miért leplezed természetes önmagad? Miért nem vagy őszinte?”

Egy olyan kérdéssel állunk szemben, melyet egyszer az élet feltesz mindenkinek, egyénnek és közösségnek. Egyszerű és mégis tragikus kérdés, de mindig időszerű. Az élet bizonyos szakaszában, talán akkor, amikor úgy látszik, hogy minden csendes, s a szívek egyöntetűen dobognak, a vágy már beteljesedett, az ígélet valóra vált, s nincs már új a nap alatt, hirtelen jön, nem tudni, honnan és hogyan egy drámai rámutatás: „Miért tetteted magad másnak...?” És erre a kérdésre feljajdul a lelkiismeret, megrendül a templom fundamentuma, meghasad a föld és az ég kárpitja,

megzavarodik az agy, összezavarodnak a nyelvek, megtébolyul a vér, bárgyú lesz az akarat és omlik, omlik a jaj és a kín. Zúg, mint a sziklákat tépő, időt maró zivatar. Miért...? Miért...? Miért...? Malomkő súllyal nehezedik az egyén és a közösség életére, s nem enyhül addig, míg le nem hull az álarc és a tettetés maszkja, míg az ember meg nem találja ismét saját magát, s le nem veti a bohócok csörgős sipkáját..., a magára öltött idegen és csúfos farsangi ornamentikát.

Jeroboám király feleségének az esete sok ezer évvel ezelőtt történt, de azóta is ismétlődik az ember életében, s ki tudja, meddig fog még hangzani a kérdés: miért tetteted magad másnak?

A múltnak futó szemlélete is meggyőző arról, hogy az embernek milyen bámulatos alkalmazkodó képessége van. Királyok, vezérek, dilettánsok esztelen szeszélyei után úgy idomítja magát, mint a kígyó a terep göröngye után. Az alkalmazkodásnak azonban határa van. Az acél hajlik, egy darabig, de ha lehetetlen idommá nyomorítod, eltörik. Az ember is a lehetőség határáig alkalmazkodik, de azon túl már tragikus feladat elé állítja a történelem, hogy lehetetlen idommá, figurává nyomorodjék.

Volt olyan, aki próbálta ezt, s a lelke acélja eltörött. Mások más utat választottak: a színlelés, a tettetés útját. Álarcot gyúrtak, formáltak, faragtak, festettek, s magukra öltötték. Olyanná váltak, mint a kaméleon, mely a terep színét veszi fel, csak hogy hajthatatlan

ellenségeit megtévessze. Az önvédelem útja ez. A ravaszság eszközeinek igénybevétele az önmentés rettentő harcában. Felteszi az ember az engedelmesség álarcát az arcra, melyen lázadás tüze ég, a hallgatás, a némaság álarcát a szájra, mely a szabadság után kiált, a vakság halotti maszkját a szemre, mely a fény után epedez.

Ezt cselekedte a zsidó nép is. A fogság megaláztatásában Babilon síkságán, a fáraók piramisainak tövében az engedelmes szolganép álarcát tette fel. De álarcot viselt magán Salamon király alatt is, aki bár nyugalmat és békét teremtett, a nép, a változatosságot, a szereplést kedvelő nép számára ez az egyhangú mozdulatlanság, ez a zajtalan, eseménytelen élet unalmassá vált. Letépte a meghunyászkodás álarcát, felhúzta ösztönelete zsilipjeit, hadd zúgjon le a visszafogott feszültség. Megnyílt a nép előtt a bálterem ajtaja. Zúgás és tömegörület kértek be bocsátást a nagy lakomára.

Roboámnak, Salamon király fiának gúnykacajos hangok kiáltották a vádat és a mentséget: „... a te atyád igen megnehezítette a mi igánkat, de te most könnyebbítsd meg atyádnak kemény szolgálatát és a nehéz ígát, amelyet mireánk vetett”. (1Kir 12,4) „Uram, elég volt nekünk az áldozat, elég volt a nyugalom és a zsoltár: igen hosszú volt az út és a pihenés, engedj utat az indulatoknak és a vágyaknak!”

Mi történt voltaképpen? Nem őszinte megnyilatkozás, csupán álarccsere. A szolgaság álarcát felcserélték

folytatása a 4. oldalon

Simén Dániel

Farsang a böjtben

folytatás a 3. oldalról

a mulatozások farsangi álarcával. a békés egykedvűség és unalom álarcát színes komédiák álarcával.

Salamon király öröksége felett véres táncra indult a nép. Az indulóra nemsokára jaj felelt, a karneválon dögvész suhant át és táncoló lépések súlyos gyásszal a temetőhöz vezettek. A népeknek sorra ez volt a végzetük. Fáraók gazdagságának és lakomáinak ma már csak az emléke él. Babilon kultúráját eltemették a mulatozó napok. Új, friss, lendülő, de új halálra szánt népek léptek a farsangok útján. Athén és Spárta ifjai az idegenbe épített utakon hulltak el öntelt vágyak tombolása után. A hajdan rettegett Római Birodalom istenei szeme láttára aprópénzre váltotta a hírnevét és dicsőségét a könnyelmű és dorbézoló éjszakákon. Megunta a harcot, az uralmat, s az ősök erényét, s belekiáltotta halálos vágyát saját vérebe: „Csínáljatok most már komédiát!”

Az önvédelem álarcát szörnyű napjai során a magyar nép is fölvette. Ezer éven át próbálta megtartani szabadságszerető, becsületos, természetes önmagát. Néha álarcot hordott, de nem ez volt a tragédiája. A tragédia ott kezdődött, hogy amikor levette magáról az álarcot, nem maradt meg álarcatlanul, hanem felvette nyomában másikat, az öntékozlás s a szilaj tivornyák álarcát. És ilyenkor, mint Abia, a vak próféta, Isten embere ajkáról, lelkiismeretébe nyilallott a vád: „...miért tetteted magad másnak?” Miért hordozol öntékozló álarcot? Miért kell látszathangulatok farsangján elfordulni Istentől, s az imádságot tapssal s a zsoldárt duhaj nótával cserélni fel? Miért kell képmutató bálványoknak hódolni, amikor arra hivatál, hogy csak az egyedülvaló Istent tiszteld, és csak öneki szolgálj, s embertársaidhoz légy őszinte? Számítatlan példa áll előtted: az igazak, nagyok példája, kik sem a Golgotán, sem a cirkuszok porondján, sem Déva várában nem voltak hajlandók istenfiúi arcukra feltenni a hazug célok, idegen indulatok álarcát.

A magunk által előidézett és megrendezett álarcos életet az egyik mély

gondolkozású író így írja le: „A kezdet kezdetén minden álarcos boltot belakatoltak, csak a Fortuna utcában maradt nyitva egyetlenegy bolt, még hamvazószerda után. Egész éven át, egyenként, titokban mentek oda az emberek, éjjel, amikor már becsukták a várkapukat és a tüzek kialudtak az utcák szegletén. A vevők között voltak olyanok, akiknek gögös volt a képük. Ezek aztán álarcot vettek maguknak. A kegyetlen emberek szelidet, a hívő népek hitetlent, az ostobák okosat, az okosak bárgyút. De azért legtöbben azok voltak, akik szenvedtek, és mégis nevető álarcot vásároltak. Úgy volt..., bizonyosan úgy volt. És az is, hogy, akik felvették vagy le sem vették többé soha, csak olyankor esett le róluk sötét éjjel, amikor egyedül maradtak, vagy amikor szerettek, vagy amikor pénzt láttak. Lassanként álarcban járt az egész világ. senki sem beszélt róla, mindenki hordta és az emberek elfelejtették egymásról, hogy milyen volt az igazi arcuk. senki sem tudta többé... senki sem...”

De jött egy ember, aki az álarcok mögött belenézett az emberek lelkébe, parancsolóan és feleletet váróan megkérdezte mindenkitől: „Miért tetteted magad másnak?” Megkérdezte az egyszerű halászoktól a tenger partján, a gazdag gögös ifjútól a palotában, a bűnös nőtől az utca szegletén, a farizeusoktól a zsinagógában, az elátkozott és megsiratott várostól, a templomba tódult emberektől.

Megkérdezte mindenkitől. S az álarc lehullt Isten országának hadseregéről, hogy meghódítsa az álarcos világot.

Az őszinték, az Istenfiak katakombák mélyén, cirkuszok porondján, genfi gályán és dévai börtönben nyílt arccal hirdették, hogy az igazaké, a gyermekies ártatlan, tiszta embereké az Isten országa. Az álarcos emberek bujkáltak és féltek, hallgattak és remegtek a rájuk zúduló kérdésektől: „Miért tetteted magad másnak?”

S habár a katakombák rég beomlottak, a máglyák rég kihunytak, a várak falai már alig állnak, az igazság és a kérdés él, hat és megremegtet, valahányszor befelé fordulunk, megfogy a kenyérünk és a kedvünk. S habár nagy az ellenállás az álarcos emberek rész-

ről, mi tudjuk és hirdetjük, hogy a világnak addig nem lesz békessége, a felzaklatott ember addig nyugalmat nem talál, amíg le nem hullanak az álarcok, míg egyszer farsangos álarc nélkül el nem jutunk a feltámadásig. És mindez főleg azért van, mert Jézus egyszer a földön járt és kérdezett: Miért tetteted magad másnak? Isten munkatársához nem illik bűnrejtő talár, Isten országa katonájához szertelenség, gyűlölet és fegyver. Isten gyermeke nem lehet álarcos, hazug, hanem imádkozó és szeretetre építő, az igazság föltámadásában hívő emberekben bízó munkatársa annak az egyetlen hatalomnak, mely az életet teremtette, az embert szereti és neki gondját viseli.

Milyen más lenne a világ, ha egyének és népek nem farsangi tornák pompázatos megrendezésén törnék a fejüket, hanem jézusi aláztos, de nem meghunyászkodó, őszinte, de nem képmutató, szédítő, de nem érdekhajászó ember megvalósításában versenyeznének. Milyen jó lenne, ha a gépek, munkapadok, íróasztalok mellett dolgozó és templom küszöbén álló emberek nem hétvégi farsangra és pénzre várnának, hanem a virágvasárnap bevonulásra, s arra az öröme, amely eltölti az embert, valahányszor őszinte, tiszta szívvel talál. Mennyire más lenne a holnap, nyugodtabb a pihenés, ha a tárgyalóasztalok mellett Isten országa építésének és biztonságának a kérdéseit tárgyalnák meg. Milyen jó lenne, ha örökre időszerűtlenné válhatna a kérdés: „Miért tetteted magad másnak?”

Husadik század megcsonkított, meggyötört embere, vedd le arcodról a hozzád nem illő, torzító álarcot, s légy végül Isten igaz gyermeke! A böjt az álarcok levételének időszaka. Az őszinte megnyilatkozásnak jó alkalma. Le hát a tétlenség álarcával, hogy felszabaduljon bennünk az őszinte, igaz ember, Isten gyermeke, hogy elindulhassunk a tiszta emberiség diadalmas feltámadása felé. Ámen.

(A szerzőt a fenti, 1957-ben írt beszéd miatt a kommunista diktatúra többéves börtönbüntetésre ítélte.)

II. Magyarországi Unitárius Találkozó

A Pestszentlőrinci Egyházközségben 2006. október 7-én volt a II. Magyarországi Unitárius Találkozó. Már több ízben hívtuk össze templomunkba az Erdélyből elszármazott híveket. Egyházközségünkben immár hagyománnyá váltak a településtalálkozók. Eddig a Homoródalmásról, Marosvásárhelyről, Küküllődombórról, Székelykeresztúrról elszármazott kedves híveinket láttuk vendégül. Ezek megszervezésében is nagyon sok segítséget kaptunk lelkes emberektől. Sok új ismeretség, barátság indult ezeken az alkalmon keresztül. Voltak olyanok is, akik bár sok éve jöttek el Erdélyből, s közel lagnak egymáshoz, itt találkoztak újból hosszú évek után.

Nagyon örülünk, hogy az országos találkozóznak is mi adhatunk helyet évről évre, hiszen Rázmány Csaba püspök úr meghirdette, hogy az Unitárius Találkozó minden év október hónap első szombatján kerül megrendezésre a pezsztentlőrinci templomban. Úgy gondoljuk, hogy az Önkormányzat, a Magyarországi Unitárius Egyház és a hívek közös munkája eredményeként megújult, kifestett, felújított templom tágas udvarával méltó helyet tud biztosítani ez összejöveteleknek.

Nagy örömünkre szolgál, hogy megismertethetjük minden érdeklődővel egyházközségünket, életünket. Így az egyik sátorban látható volt templomunk avatásának 70-ik évfordulójának tiszteletére rendezett kiállításunk, valamint a két nyári gyermektáborunk alkalmával, Magyar- és Erdélyben készült fényképek.

Az ország minden tájáról és Erdélyből is érkeztek vendégeink, nagy utat is vállaltak, hogy velünk lehessenek, örömmel találkoztak, beszélgettek más vidékről érkezettekkel is.

Ilyen alkalmakkor különösen összekovácsolódik gyülekezetünk, kiveszi részét a munkából, ki-ki tehetsége, ideje szerint kicsi és nagy egyaránt. Itt köszönjük meg Elekes Berta, és lánya, Adri, Gyurka Anna-Mária, Kaszay Emike

és fia, Levente, Giba Feri és felesége, Csilla, Ágoston István, Baki Andrea, Kurilla Orsi és Noémi, Molnár János, Bácskai Ági, Bánó Miklós, Szász Endre és mindenki más segítségét.

Köszönetet mondunk az Unitárius Egyház erkölcsi és anyagi támogatásáért, valamint az előadók és szereplők színvonalas műsoráért.

2006. november 26-án 11 órától szeretettel várjuk mindazokat, akik Brassóból, vagy annak környékéről származnak, itt letelepültek. Természetesen várunk minden érdeklődőt is, aki jól érzi magát velünk, szívesen részt vesz programjainkban. Ez alkalommal meghívtuk Máthé Sándor lelkész urat Brassóból, aki a szószéki szolgálatot örömmel elvállalta. Az istentisztelet és ebéd után beszámolót fogunk hallani a brassói gyülekezet életéről.

Tóthné Erdő Mária

A találkozón elhangzott üdvözlő beszédek

Tartsuk meg a reménységnek vallását tántoríthatatlanul, (...) és ügyeljünk egymásra, a szeretetre és a jó cselekedetekre (...). Zsid 10, 23-24

Kedves Testvéreim, Szeretett Atyámfiai!

Őszinte szeretettel és örömmel köszöntelek mindnyájukat, akik meghívásunknak eleget téve eljöttek, hogy megtartsuk a reménységnek vallását, hogy ügyeljünk egymásra és nem utolsósorban a jó cselekedetekre. A zsoltaíróval és a magyarországi Egyházak vezetőivel mondom én is: segíts most Uram és adj jó előmenetelt. Segíts, mert ha népünknek valaha is volt szüksége segítségre, úgy most létünk legmélyebb tudatával érezzük, hogy szükségünk van Isten megtartó szeretetére és gondoskodására, hogy józan döntésekkel számoljuk fel azt a morális válságot, mely sajnos rátelepedett hazánkra. Tesszük ezt most, amikor mind jobban és jobban érezzük, hogy olyan körülmények között élünk, amikor az erkölcsi válság mindinkább elhitelteleníti a közéletet. De nem volnánk Istenhívő keresztények, ha csak egy percre is elbizonytalanodnánk, elcsüggednénk és engednénk, hogy a kétségek úrrá legyenek rajtunk. Éppen ezért vagyunk most itt együtt, hogy megmutassuk nem csupán a világnak, de mindenekelőtt önmagunknak, hogy ha kevesen is vagyunk, de nem vagyunk magunkra, és nem vagyunk erőtlenek.

Éppen történelmi múltunk, de még inkább küzdelmes jelenünk a tanúbizonyosság mellett, hogy itt, ezen a földön, és a hazánkról leszaggatott részekben, továbbá a világ bármely szegletében, kivettük a részünket abból a hatalmas műből, mely a szabadság megtartására irányult, hitéleti értelemben meg abból, ami Isten országa megvalósulására és megtartására törekedett.

Mi unitáriusok szinte 500 éve azt hangoztatjuk, hogy: „mi testvérek vagyunk, mind emberek, törvényünk egy, a

szeretet, célunk is egy a munkában, boldog föld Isten országa”. Aki hitvallását így tudja megfogalmazni, az jobban odafigyel testvéreire, emberre, rokonra, jó barátra. Ez az odafigyelés és ez az együttlét a célja mai összejöveteleinknek és az elkövetkezőknek, melyeket a továbbiakban minden év október első szombatján fogunk itt Pest-szentlőrincen megrendezni.

Amikor az ember imádkozik, akkor Istenhez fordul, elmondja neki bűjät-baját, aztán segítségül hívja Őt, majd levonja élete konzekvenciáit. Hagyja magára hatni a jézusi evangéliumot, és összeveti annak tanítását a saját életével. Így talál életében olyan dolgokat, melyeket másképpen kellene megélni, vagy megcselekedni. Aztán hálát ad minden jóért, amit kapott, és végül dicséri az Istent. Így néz ki a keresztény ember imája. Ez olyan, mint amikor két ember beszélget egymással. Az Istennel való együttlétet szemlélődő imának, az emberrel való meghitt kapcsolatot, találkozást szemlélődő együttlétnek nevezzük. A szemlélődő imádság, valamint a szemlélődő együttlét féltve őrzött kincs volt mindig a kereszténységnek és az ma is az emberiségnek. Ez a nagyszerű érték a 20. században talán túlságosan be volt zárva az ún. szemlélődő kolostorok falai közé. Most, hogy az egyház mozgó erejét már nem csupán a papok, hanem leginkább a világi hívek jelentik, akik egyre nagyobb mértékben veszik ki részüket a hitéletből, a szemlélődő vagy más néven kontemplatív együttlétre egyre nagyobb az igény a keresztények, és ebből fakadóan természetesen az unitáriusok körében is.

Ma a szemlélődő együttlétet vagyunk hívatottak megjeleníteni, aminek érdekében igen nagy körültekintéssel alakította ki Egyházunk Elnöksége a mai találkozó tematikus programját, ugyanis nem mehetünk el ebben az évben azon nagy jelentőségű megemlékezések mellett, melyek minket, unitáriusokat nagyon is köteleznek. Ilyen a Bartók-émlékév, az 1956-os Forradalom és Szabadságharc 50 éves évfordulója, vagy október 6-a.

A mai napon, amint az a kiküldött meghívó programjából is kiderül, sort kerítünk az 1956-os Forradalom és a Bartók-émlékév megünneplésére. Ugyanakkor, ha csak egyetlen mondat erejéig, de meg kell, hogy említsük október 6-át is, hogy megtudjuk, mire köteleznek minket az aradi vértanúk. Mindenekelőtt arra, hogy soha nem szabad megfeledkeznünk róluk. Csengjen fülünkben minden évben Dsida Jenő hagyatkozása: „nyelvemen, izzó vasszeget üssenek át, ha rólad megfeledkezem”. Másodsor: áldozatukat minden időben értékelni kell, mert életüket áldozták fel egy szent ügyért és a hazáért. Harmadsor: ezek a nagyszerű emberek soha nem hazudtak, nem alázkodtak meg, nem könyörögtek kegyelemért, nem voltak megvesztegethetők. Negyedsor: csak néhányuk volt magyar, akik nem ugyanazon hazáért, és népért, hanem a szabadságért harcoltak! És végül, de nem utolsósorban, Isten nevével mentek a halálba, mert mindannyian hívő keresztények voltak. Áldott legyen az emlékü! Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!

Népünk, de az egész emberiség is korfordulót él, és nagymértékben rajtunk, unitáriusokon is múlik, hogy ebben a hitét veszített, szekularizált és globalizált világban meg tud-e kereszténynek maradni a világ ezen része, s benne a magyar lélek. Ha mai találkozásunk alkalmával a fenti gondolatot együttlétünkkel, Szász Adrienne lelkész nő imádságával, továbbá Nyitrai Levente prédikációjával is gazdagítani tudtuk, akkor már nem gyűltünk össze hiába.

Kívánom, hogy együttlétünk legyen mindenki számára értékes és maradandó, hogy hitünkben, egymás iránti szeretetünkben és testvéri érzésünkben megerősödve távozzunk családi hajlékainkba, hogy a mai napon jó volt együtt lenni és egy akarattal imádkozni, emlékezni. Isten áldása legyen és maradjon mindnyájunkon!

Rázmány Csaba

Köszöntő beszédek

*„És a jövő? Aki még el nem gárgyult,
az ismeri a kilövőpályákat,
miket a ruszkek szerte a Dunántúl
gyér erdeibe vágtak.*

*Ha háború jön, rajtunk kezdik. A föld
olajfésztéke hámlik. Izzó szőre
leperzselődik. A Balaton fölforr,
gázfelhő lesz belőle,*

*a városok rizsporrá kenődve szét,
halálsugarak csapnak fel az égre,
és nem marad se sír, se rom, sem emlék.
Más nem lehet a vége.”*

Tisztelt Ünneplő Gyülekezet! Kedves Testvéreim!

Faludy György *Egy helytartó 25 év után* c. verséből hallhatták az előbbi gondolatokat. A Költőfejedelem az apokaliptikus vízióját, – ami engem a Jelenések könyvében található monumentális képekre emlékeztet – 1981-ben, az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 25. évfordulóján írta, és nem nehéz kitalálni, hogy a vers címzettje, a „helytartó”, maga Kádár János volt.

Ha belegondolok abba, hogy ez a vers alig 25 évvel ezelőtt született, ha belegondolok, hogy akkor én már felnőtt ember voltam, a hátamon végigfut a hideg. Újra érzem a mellkasomban a zsarnoksággal szembeni, kiszolgáltatottság okozta szorongást, a hatóságok elleni gyűlöletet és valami különös félelmet, az örökös készenléteket – már-már reménytelennek tűnő – meneküléshez, a felebarátaim többségével szembeni bizalmatlanságot. Csupa olyan érzést, amiről azt gondoltam, hogy az átkos rendszerrel együtt egy életre megszabadultam.

Az itt jelenlevők közül bizonyára sokan vannak olyanok, akik az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc mindent elsöprő katarziséját, majd az azt követő pokoljárását személyesen megtapasztalták. Számukra az akkori történések, az akkor megtapasztalt, semmivel össze nem hasonlítható érzések ugyanolyan közelinek tűnnek. Lelkük mélyéről valószínűleg ugyanazok a húrok szólalnak meg, mint bennem a Faludy-vers olvasatakor. Gondolom, azoknak a heteknek, hónapoknak a történései egy életre meghatározták sorsukat. Az 50 évvel ezelőtt történtek azóta is életük meghatározó pillanatai, sorsuk folyamánának kiindulópontja, origója maradt.

Azt hiszem, mindenki számára természetes, hogy 2006-ban a Magyarországi Unitárius Egyház minden egyes gyülekezetében az 1956-os forradalomra és szabadságharcra, valamint születésének 125. évfordulója alkalmából Bartók Bélára emlékezünk. A zeneszerző Géniusz mély vonzalma az unitarizmushoz, a felnőttkorában választott vallásához minket, Kárpát-medencei magyar unitáriusokat az emlékezésre különösen kötelez. Ifj. Bartók Béla néhai főgondnok elődöm emlékeről nem is beszélve!

A két évfordulónak egészen más a természete, látni kell azonban, hogy a két jubileum szellemi örökségében közös jegyek is felfedezhetők.

Az '56-os forradalmi események, a kommunista állambiztonsági szervek minden erőfeszítése ellenére, már az első napoktól kezdve Magyarország határain kívülre is továbbgyűrűztek. (A délutáni program keretében az erdélyi '56-ról Tófalvi Zoltán történész fog beszámolni.) Túlzás nélkül állítható, hogy az a felejthetetlen két hét alapjaiban rengette meg a világot, olyan folyamatokat indukált, amelyek a mai napig éreztetik hatásukat, sőt több szempontból meghatározzák jelenünket. És itt nemcsak a Kárpát-medencei magyarságot erő megtorlásokra gondolok, hanem a nyugat-európai kommunista mozgalmak jelentős terjesztésére, a nagyhatalmi paktumok tarthatatlanságára stb. Azt gondolom, hogy a magyar 1956-ot a maga teljességé-

folytatása a 8. oldalon

Elekes Botond
Unitárius Élet 7

II. Magyarországi Unitárius Találkozó...

folytatás a 7. oldalról

gében csak egész nemzetünk és a világ közös örökségeként tudjuk pontosan meghatározni.

Bartók Béla zenéje, a teljes bartóki életmű kizárólag Magyarország határain belül nem értelmezhető, mert ez a szellemi örökség nem csak a magyar kultúra része. Az *Este a székelyeknél* kompozíció dallama egyszerre erdélyi, magyar és egyetemes. Én a *Kékszakállú herceg várát* a belső szépségéért imádom, az csak egy külön öröm számomra, hogy a mű zeneszerzője történetesen magyar.

Ha a 20. században nemzetünk semmi mással, csak e két szellemtörténettel ajándékozta volna meg a szabadságot szerető népek nagy családját, már akkor is elmondhatnánk, hogy nemzetünk nem élt fölöslegesen.

Vigyáznunk kell múltunkra, hogy esélyünk legyen jövőre! A globalitás központjai és helyi kiszolgálói, a multinacionális tudatipar részvényesei a tulajdonságok nélküli nemzetekben érdekeltek. Gondolom, nem nehéz kitalálni, hogy miért van ez így. Ha nem becsüljük meg szellemi örökségünket, ha nem teszünk meg mindent annak érdekében, hogy gyerekeink és unokáink ezekre az értékekre alapozhassák és gyökerezethessék személyes sorsukat, akkor lehet, hogy 100 év múlva a Magyarország elnevezé-

sű államban a többség számára 1956 csak egy évszámot, *A csodálatos mandarin* egy különleges fagyaltkompozíciót, vagy egy olcsó kínai vegyeskereskedést fog jelenteni! Ha belegondolunk abba, hogy Bartók ma szülővárosában, Nagyszentmiklóson nem lehetne magyar állampolgár, akkor az előbbi jövőképem nem is tűnik annyira valószínűtlennek...

Szívszorító vallomásaiban Bartók Béla többször is hangsúlyozza, hogy zenéjét mindig is csak tiszta forrásból merítette, ihletését a magyar népi kultúra hagyományából nyerte.

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc a tisztasága és hitelessége miatt lett a világon mindenhol ismert és elismert. Akkoriban a betört kirakatú boltokban senki nem nyúlt hozzá semmihez, senkinek nem jutott eszébe elvinni bármit is! Senki nem akart háborút, csak a szabadságot, a nemzeti függetlenséget és a békét szomjúhozta mindenki!

Az előző gondolataim jegyében, mindenkinek egy tartalmas napot kívánok! Örülünk egymásnak, örülünk annak, hogy a Jóisten székelynek, magyarnak és unitáriusnak teremtett! Adjunk hálát az Úrnak, hogy az Ő nagy szeretetében tölthetjük ezt a napot! Az együtt eltöltött órákban gyűjtsünk erőt és derűt, hogy az elkövetkezendő évek próbatételeire egyenes gerinccel válaszolhassunk!

1956 – forradalom és szabadságharc

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc visszhangja az erdélyi unitáriusok körében

„Ötvenhat jelentősége nem a nagyszerű hősi tettekben, nem a példamutató cselekedetekben van, hanem az erkölcsi magatartásban, amelyet egy egész nemzet, a mi magyar nemzetünk minden tagja tanúsított ott, azon a helyén a földnek, és abban a társadalomban, ahová Isten állította. Az összetartozásnak az a meggyőződése, mely egyszerre dobantotta minden magyar szívet úgy, hogy mindenki a másik helyett is érzett és tett – ez volt a nagyszerű, a világtörténelmi nóvum. Hogy csak pillanatokig tartott, az mellékes. Fontos az, hogy felvillantotta az emberiség előtt ezt a lehetőséget.” (Dr. Dobai István, kolozsvári nemzetközi jogász, az 1957. február 8-án véglegesített „ENSZ-memorandum” elsőrendű vádlottjaként életfogytiglani kényszermunkára ítélték. *Vallomás 1956-ról*. Kézirat. Kolozsvár, 1992. május 28. 4. oldal.)

„A magyarok vére” – idézzük stílusosan a világhírű francia író, Albert Camus, jelképes, metaforává nemesegett vallomását, valahányszor 1956 szellemiségét, hatását méltatjuk. 1956 az a kivételes pillanata a magyarság viharos és véres huszadik századi történetének, amikor népünk valóban világtörténelmi szerephez jutott. A „szocialista világrendszer” összeomlásának kezdetét jelző *nemzeti szabadságharc* a szomszédos kelet-közép-európai országokra, elsősorban a kisebbségi sorsban élő csaknem három és fél milliós magyarságra gyakorolta a legnagyobb hatást. Illyés Gyulával szólva: „a tigris karmaiba esett énekes madár sikolyát” a trianoni békediktátum – 1920 – óta az úgynevezett utódállamokban élő magyarok hallották meg legelőször.

Az erdélyi unitáriusok – akárcsak a történelmi magyar egyházak hívei – az első pillanattól kezdve együtt éreztek, lelkesedtek a forradalomért. Kivételt csak a karhatalmiszták, a szekusok, a pártapparátus alkalmazottai képeztek, akik nagy-nagy aggodalommal követték a budapesti, magyarországi forradalmi változásokat. Az 1956. október 25-én reggeltől elkezdődött román kommunista retorzió

legnagyobb pere is a hatvan-hetvenezres lélekszámú erdélyi unitárius egyházhoz kapcsolódik. Az Erdélyi Magyar Ifjak Szövetsége – más források szerint az Erdélyi Magyar Ifjak Szervezete –, az EMISZ 77 tagját állították bíróság elé, ítélték el 1-től 25 évig terjedő fegyházbüntetésre. A meghurcoltak, hónapokon át vizsgálati fogságban tartottak száma ennél jóval több. Az elítéltek igen jelentős része Brassóban, szakközépiskolában, esti tagozaton tanuló unitárius diák, teológus, illetve lelkész volt. A Homoródmunte, Erdővidék unitárius egyházközsegeit lelkészeiktől fosztották meg, illetve a teológusok bebörtönzése révén az egyház további működését próbálták ellehetetleníteni. Az Erdélyi Unitárius Egyháznak négy lelkészt adó Nyitrai család négy tagját zárták börtönbe. Nem kímélték az akkor tizenöt éves Nyitrai Csongort, a jelenlegi kobátfalvi unitárius lelkészt sem.

A nagyajtai emlékmű

A nagyajtai Moyses Márton személyében az Erdélyi Unitárius Egyház adta a Ceausescu szörnydiktatúra immár világszerte ismert mártírját. 1956. november elején a baróti gimnáziumban azzal az elhatározással szervezte meg négy, 15-16 éves diák szökését, hogy átkelnek a román-magyar határon, és közvetlenül részt vesznek a forradalmi harcokban. A négy baróti diák közül Bíró Benjáminnak és Józsa Csabának sikerült átszöknie a zöldhatáron, ők eljutottak egészen Debrecenig. Hiába fogadták őket örökre, hiába írárták be az iskolába, a szovjet tankokkal hatalomra juttatott kádári hatóságok letartóztatták, és 1957. március 15-én visszaadták a román államvédelemnek. Bíró Benjámin három és fél, Józsa Csabát háromévi börtönbüntetésre ítélték. Moyses Márton és Kovács János eltévedtek, nem tudtak átszökni a határon. Hazatértük után kicsapták a baróti középiskolából. Kozma Béla, a marosvásárhelyi református kollégium legendás igazgatója a második Bolyai Jánosnak tartott Moyses Márton

átmenekítette Marosvásárhelyre. Itt érettségizett 1959-ben. 1960-ban sikeresen felvételizett az akkor már egyesített kolozsvári „Babes-Bolyai” Tudományegyetem magyar szakára. 1960 őszén írt forradalmi verseiért november 22-én letartóztatták, hónapokon át vallatták, majd hetévi börtönbüntetésre ítélték.

Hiteles levéltári dokumentumok, cellatársai vallomásai bizonyítják: a kelet-közép-európai politikai foglyok közül egyedül Moyses Mártonnak volt bátorsága és lelkiereje ahhoz, hogy az erőszakkal kicsikart „beismerő vallomások” ellen úgy tiltakozzon, hogy a rabruhájából kitépett erősebb szálakkal rabtársai szemeláttára levágta a nyelvét! (Moyes Márton 29 évre szabott drámai életének külön tragédiája, hogy ott, a börtönben akadt orvos, aki minden fájdalomcsillapító és érzéstelenítő nélkül visszavarrta a levágott nyelvdarabot!) Moyses Mártonnak arra is volt lelkiereje, hogy a nyilvános bírósági tárgyaláson visszavonta a vallatások során korábban erőszakkal kicsikart „beismerő vallomását”.

Moyes Márton 1962 őszén szabadult a szamosújvári börtönből. Kényszerlakhelyként – micsoda megaláztatás! – saját szülőfaluját, Nagyajtát, és saját szülőházát jelölték ki.

1970. február 13-án azért ment Brassóba, hogy munkát találjon, hogy keresetéből biztosítani tudja a tervezett egyetemi tanulmányai költségeit. Amikor rájött, hogy a káderes valójában egy kirúgott szekus, végső kétségbeesésében vásárolt egy liter benzint és a brassói pártbizottság székháza előtt felgyújtotta önmagát. A saját tűzhalálára annyira tudatosan készült, hogy a sáljával hozzákötötte magát a parkban lévő fenyőfák egyikéhez.

Ma már egyértelműen bizonyítható: egy szekus ezredes a köpenyével letakarta, ezáltal Moyses Márton agóniáját három hónappal meghosszabbította. A húga, Moyses Éva visszaemlékezése szerint tizenöt liter vért adtak, hogy vallomásra bírják. Arra szerették volna rávenni, hogy a tűzhalál mögött valójában szervezkedés áll: mások indíttatására követte el az önpusztításnak ezt a Jan Palach cseh diáktól „tanult” módszerét.

Moyses Márton 1970. május 15-én bekövetkezett halála, a nagyajtai unitáriusok néma tiltakozása a temetésen ország-világ előtt bizonyította: az erdélyi magyarság ellen elkövetett jogsértések túlhaladtak minden képzeletet. A tragédia súlyát bizonyítja: miközben Jan Palach kétségbeesett tettéről mindenhol tudnak, addig Moyses Márton tűzhaláláról csak az utóbbi években szerzett tudomást a hazai és nemzetközi közvélemény.

Az Erdélyi Unitárius Egyház huszadik századi történetében meghatározó szerepet vállaló dr. Erdő Jánost – az 1990. utáni püspököt – dr. Simén Dániel püspökhelyettest, a teológia gyakorlati tanszékének tanárát, dr.

folytatása a 10. oldalon

Tófalvi Zoltán

Az 1956-os magyar forradalom...

folytatás a 9. oldalról

Lőrincz Mihály teológiai tanárt 4, illetve 7-7 évi börtönbüntetésre, a két kiváló szónokot és lelkészt: Székely László verespataki lelkészt 4, és Gellérd Imre siménfalvi lelkészt 7, Bálint Ferenc magyarszováti lelkészt 5 és fél, Benedek Ágostont 4, Pálfi Albertet 6 évi fegyházbüntetésre ítélték. Dr. Erdő János, dr. Simén Dániel, Gellérd Imre, Székely László, Bálint Ferenc és Kelemen István püspökségi titkár pere az elhíresült „Kolozsvári füzetek” néven vonult be az Unitárius Egyház és az erdélyi magyarság huszadik századi politikatörténetébe. A hatalom cinizmusát, embertelenségét bizonyítja, hogy Gellérd Imrét 1959. november 3-án este tartóztatták le, amikor éppen a névnapját ünnepelte Siménfalván. November 15-re volt kitűzve a teológiai doktorrá avatása, miután háromévi magiszteri tanulmányait kiváló eredménnyel végezte. Ő volt a gyakorlati tanszék várományosa. Nemcsak egy életpályát, hanem egy nagyszerű egyházi, lelkészi karriert is derékba törtek. Ez is volt a cél.

A Kolozsvári Füzetek címet viselő pernek egyedi, az országhatárokon átnyúló sajátos története van. Dr. Simén Dániel, korondi származású teológiai tanár néhány ismeretebb szónokot, lelkészt arra kért, hogy a gyakorlati tanszék anyaga címen – a korabeli törvények szerint is engedélyezett kezdeményezésről van szó! – egyházi beszédeket, imákat, teológiai tanulmányokat írjanak. Mindezt a teológiai intézet sokszorosítóján – sapirográfján – az akkori püspöki titkár, Kelemen István több példányban összesítette, és vaskos füzetekbe kötötte. Innen származik a *Kolozsvári Füzetek* elnevezés! Ezekből a füzetekből legációs forrásanyagként Kelemen István néhány példányt átadott a teológiai hallgatóknak, és az azokat igénylő lelkészeknek.

A történet további része igazolja, hogy a magyar-magyar kommunikációban – a legjobb szándék mellett is – igen gyakran rövidzárlatok vannak. 1958-ban rokoni látogatásra érkezett Erdélybe Nagytiszteleű Pethő István, a Magyarországi Unitárius Egyház püspökhelyettese, pest-szentlőrinci unitárius lelkész. Sógora a Nyárad-mentén volt unitárius lelkész. Vendégének megmutatta a „Kolozsvári Füzetek”-et. Annyira jónak találta a beszédeket, imákat, tanulmányokat, hogy elragadtatásában magával vitt egy példányt, hogy megmutassa a magyarországi unitárius lelkészi karnak. A román-magyar határon a vámósok azonnal lecsaptak a csomag tetején lévő „Füzet”-re és elkobozták. Mindez Simén Dániel tudomására jutott, másnap futárt küldött a határhoz, de a „Füzet” már a kolozsvári Szekuritáté kezében volt. Az érintettek mindannyian tisztában voltak azzal, hogy az elnyomó gépezet azonnal munkába lép, idő kérdése, hogy mikor tartóztatják le valamennyiüket. Székely László például titokban saját parókiáján kétszer is „házkutatást” rendezett, hogy az esetleges terhelő bizonyítékokat – például Dsida Jenő *Psalmus*

Hungaricus című versét megsemmisítse. A hosszú börtön évekre készülve dupla talpú cipőt, vatelinnel bélelt kabátot készíttetett.

A tárgyalás egyfajta tragikomikus színjáték volt: lelkésztársakat, híveket a lelkésszel próbálták összeugrasztani. Keserű szívvel kell hozzátennünk: többnyire sikerrel! A prédikációk, imák megírása mellett az 1956-os magyar forradalommal való azonosulást említették a vádpontok között. Szó szerint is közlöm a 241/1960. számú ítélet Székely László verespataki lelkészre vonatkozó részét:

„Székely László vádlott szintén ellenséges érzületet és nemzeti, sovíniszta érzelmeket táplálva a népi demokratikus rendszerrel szemben 3 ellenséges tartalmú prédikációt írt Simén Dániel felkérésére, s ezeket 1957-ben átadta fent nevezettnek, aki saját beszédeivel és a Bálint Ferenc-től kapottakkal együtt 3 kötetbe kötötte és a főiskolások körében terjesztette, juttatva belőlük Székely László vádlott részére is.

Így „Az ember értéke” című prédikációban a vádlott a jelenlegi állami rendszerben élő embert jövedelmező gazdasági alapnak, meggyötörtnek minősítette, aki nyög és vérzik, mint Krisztus sebei, robotol, mint egy gép, s azután hallgat, mint a sírban, de lázadásra kész.

(...) „Farsang a börtben” című prédikációjában a vádlott ezt írja: „...egyes emberek olyanokká lettek, mint a kaméleon, aki a terep színét ölti magára, csakhogy hajthatatlan ellenségét megtéve. A ravaszság eszközeinek igénybevétele ez, az önmentés rettentő harcában. Felteszi az ember az engedelmesség álarcát az arcra, amely a lázadás tüze, és a hallgatás, a némaság álarcát a szájra, amely a szabadság után kiált...”

(...) Elemezve a prédikációk tartalmát, kétségtelenül megállapítható, hogy határozottan ellenséges tartalmuk van a népi demokratikus rendszerrel szemben, sértésekkel illetve az államunk vezetőit és a dolgozó nép lendületét a szocialista építésben, amelyet kizsákmányolásnak minősített, és el fog jönni az az idő, amikor fellázad a jelenlegi rendszer ellen.

A vádlott nem mulasztotta el, hogy hasonló állításokat tegyen a magyar népre vonatkozóan is, amelyet elnyomottnak minősített, mely nyomorban él és az önvédelem álarcát hordja.

Egyhangú szavazattal, alkalmazva a Btk. 209. szakasza 2. pontjának „a” bekezdését, valamint a Btk. 58–59. szakasza 3–5. pontját, és a Btk. 25. szakaszának 6. pontját (a Kolozsvári Katonai Törvényszék) ítéletet hirdet.

Székely László vádlottat 4 év fegyházbüntetésre, 3 évi jogfosztásra és személyi vagyona elkobzására ítéli, a társadalmi rend elleni szervezkedés vétségének elkövetéséért.”

A „Kolozsvári Füzetek” perének vádlottjai 1964-ben, a 411. számú államtanácsi törvényrendelet előírásai alapján szabadultak a börtönből. Hangsúlyoznunk kell: Romániában nem volt közkegyelem, csupán egy sajátos jogi trükkkel a büntetés még le nem töltött részét elengedték!

Az 1956-os magyar forradalmi időszak, a forradalom leverését követő periódus legkiterjedtebb romániai ifjúsági szerveződése az Erdélyi Magyar Ifjúsági Szövetség – az EMISZ – volt. A legfontosabb vádpont az volt ellenük, hogy a fennálló társadalmi rend ellen szervezkedtek, szervezett keretek között művelődési tevékenységet folytattak, 1957. március 15-én másfél órás műsort szerveztek Fehéregyházán a turulmadaras emlékműnél, tiltakoztak a vegyes házasságok, illetve a művi abortusz ellen. A retorzió során a diákokkal érdemben foglalkozó tanárok mellett, súlyos börtönbüntetésre ítélték unitárius lelkészeket, teológusokat, illetve szakközépiskolás diákokat.

A szervezet 77 tagját letartóztatták és négy csoportban a marosvásárhelyi törvényszéken elítélték. A magyar forradalom hatására szervezkedésre gondoltak, s ezért kedvenc tanárukhöz, Opra Benedekhez fordultak tanácsért. A kiváló tanár először óva intette őket a meggondolatlanságtól, majd azt tanácsolta: ha a magyar kultúra ügyét akarják szolgálni, akkor vonják be a fiatal munkásokat is.

1956. november 4-e után tüntetően kivonultak az orosz nyelvórákról, megtagadták a magyar forradalmat elítélő rendezvényeken való részvételt. 1956–1957 telén Orbán László lakásában létrehozták az EMISZ-t. Az akkori Ifjúságunk Szövetség alapszabályzata mintájára dolgozták ki a programjukat. Még himnuszuk is volt. Olyan, Erdélyre kiterjedő magyar ifjúsági szervezetet hoztak létre, amely összegyűjti az erőszakos kollektivizálás, a kötelező terménybeszolgáltatás során elkövetett súlyos jogsértéseket, törvénytelenégeket, faluról falura közlik a Duna-csatornához, a megsemmisítő munkatáborokba hurcolt erdélyi magyarok névsorát. Az volt az elképzelésük, hogy a jogsérelmeket, panaszokat eljuttatják a nemzetközi szervezetekhez, így az ENSZ-hez is.

Az alapító tagok 1957. február végén Orbán Lászlóék kertjének egyik zugában letették az esküt. Kezüket rátették a piros-fehér-zöld zászlóra, majd Orbán László után megismételték: „*Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, hiszek Magyarország feltámadásában.*” Az eskü után beírták a nevüket egy zöld füzetbe.

Orbán László szakmunkás volt, akit társai művelt, szónoki tehetséggel megáldott fiatalembernek tartottak. Esméinek sikerült megnyernie a Homoród-mente, Erdővidék unitárius lelkészeit, különösen a homoródkarácsonyfalvi Nyitrai lelkészcsaládot. Néha még szószéki szolgálatra is felkérték. Ellentmondásos személyiségéhez tartozik, hogy mindent lejegyzett, s végül ez is hozzájárult a bukásukhoz. Állandó világnézeti vitában állt meggyőződéses kommunista édesapjával.

Az EMISZ legnagyobb fegyverténye: 1957. március 15-én Fehéregyházán, a turulmadaras emlékműnél nagyszabású ünnepséget tartottak. Erre az ünnepségre

Nyitrai Deák Berta homoródkarácsonyfalvi unitárius lelkész két szalagot készített: „*A haza mindenekelőtt!*”, „*A szabadság kiragad a halálból!*” felírással.

A marosvásárhelyi törvényszéken 1959. március 19-én hirdettek ítéletet. A négy elsőrendű vádlottat, Orbán Lászlót, Sándor Balázs unitárius teológust, Opra Benedek tanárt, Nyitrai Berta unitárius lelkészt 25-25 évi börtönbüntetésre ítélték. Vinczi Jánost ugyancsak 25 évi börtönbüntetésre ítélték.

Az elítéltek igen jelentős része a feljelentés elmulasztásáért kapta a szigorú büntetést. Nagy részük a Duna-delta megsemmisítő munkatáborokban raboskodott, onnan szabadult.

Végezetül közöljük az EMISZ-perben elítélt lelkészek nevét és a kiszabott büntetés időtartamát:

1. Nyitrai Deák Berta homoródkarácsonyfalvi unitárius lelkész: 25 évi kényszermunka
2. Kelemen Imre, oklándi unitárius esperes-lelkész: 15 évi fegyházbüntetés
3. Nyitrai Mózes homoródkarácsonyfalvi unitárius lelkész: 10 évi fegyházbüntetés
4. Végh Mihály unitárius lelkész: 15 évi fegyházbüntetés.

A teológusok közül:

1. Sándor Balázs: 25 évi kényszermunka
2. Kelemen Csongor: 15 évi fegyházbüntetés
3. Léta Áron: 10 évi fegyházbüntetés
4. Nyitrai Levente: 6 évi fegyházbüntetés

Külön kell szólnunk a 20 évi fegyházbüntetésre ítélt Szabó Dezső nagyajtai unitárius lelkészről, és az ítélet nélkül éveken át fogva tartott Rázmány Mórról. Szabó Dezső Nagyajtán szolgáló unitárius lelkészt az EMISZ-perben ítélték el 20 évi börtönbüntetésre. 1963-ig a szamosújvári börtönben raboskodott, onnan Jilaván keresztül a Duna-deltába vitték. 1964-ben visszakerült Szamosújvárra, onnan szabadult 1964. aug. 3-án. Hazatérése után a komjátszegi gyülekezet lelképásztora lett, majd Kolozsváron tisztviselő az Unitárius Püspöki Hivatalban, levéltáros. 1970 és 1993 között kolozsvári lelkész, 1996. június 7-én hunyt el.

A nagyajtai unitárius egyházközösség – egyedülként a Kárpát-medencében! – a kereszténység 2000., és a magyar államalapítás 1100. évfordulója tiszteletére 2001. május 27-én impozáns emlékművet állított a bebörtönzött, meghurcolt lelkészek, teológusok tiszteletére. Az emlékművet idős Bartha István készítette. Anyaga: nyolctonnás vargyasi mész, és egy 160 éves kocsi tölgyből kidomborított, lángban végződő kopjafa. Ezen az emlékművön – egy vörös rézlemezen – olvasható az 1956-ért börtönviselt lelkészek, teológusok névsora.

Most, a magyar nemzeti szabadságharc 50. évfordulóján ezzel a tanulmánnyal is Rájuk emlékezünk, előttük hajtunk fejet.

Az 1956-os forradalomra emlékezem

Mint Szegeden született, 16 éves koromban Erdélybe kerülő, és ott 16 évig élt 32 éves ifjú ember 1956. március 13-án települtem vissza szülővárosomba, Szegedre. A nemzeti ünnepet (március 15.) követően igyekeztem a rendőrségen bejelentkezni, de onnan a Hadkiegészítőhöz utasítottak mondván, hogy előbb szerezzem be katonai irataimat, mert a bejelentkezést csak annak birtokában lehet lebonyolítani.

A Hadkiegészítőnél feltűnő udvariassággal érdeklődtek egészségi állapotom felől, majd a katonakönyv kiadásánál közölték, hogy az ősz folyamán behívnak három hónapos átképzésre. Mivel a füzesgyarmati lelkészi állást a Magyarországon gyógykezelt Vörös Istvánnal betöltötték, így kénytelen voltam – ha csak átmenetileg is – ún. világi pályán, az MNB Szegedi Városi Fiókjánál elhelyezkedni. Mire belejöttem az ottani munkakörbe, kézhez kaptam a kilátásba helyezett katonai behívót 1956. szeptember 3-ra szólóan. Bevonultam Szentesre, ahol igyekeztek légvédelmi tüzérnek kiképezni.

A kiképzés első időszakában – önkéntes jelentkezés alapján – napjainkat szalmazsáktöltéssel tettük hasznossá, s vártuk azt a kiképzést, amit érdemben soha nem kaptunk meg. Az épület tisztántartása mellett a napok nagy részét „lógással” töltöttem el, de mint konyhai beosztott a krumpli és zöldségfélék hámozásánál is jeleskedtem. Az ütegparancsnok hadnagy, aki azelőtt sertéshizlaldai dolgozó volt, szakmai tudására jellemzően a légvédelmi ágyútszét tudta szedni, de a tizedessel rakatta össze, mondván, hogy az nem az ő feladata.

Egy reggel parancskihirdetés után megváltásként tűnt föl két, addig soha nem látott magas rangú tiszt, akik az említett hadnaggal folytatott rövid megbeszélés után a felől érdeklődtek, hogy van-e közöttünk olyan számtantánár, aki fölkészítené őket a gimnázium I. osztálya számtani ismereteire? (Idevágóan kell megjegyezni, hogy magyar állampolgárként tartózkodtam Erdélyben, s az akkori magyar-román bürokráciának köszönhetően négy esztendő telt el, míg megkaptam a hazatelepülési engedélyt. Ennek érdekében le kellett mondanom lelkészi állásomról és Szászrégenben világi pályán kerestem meg a mindennapi kenyeret. Így voltam a helybeli Faipari Vállalatnál anyagszortírozási, később ládagyári segédmunkás, szakképesített gépmunkás, majd beosztott könyvelő, de dolgoztam adminisztrátorként a Gabonabegyűjtő Központban is. Sikeres fölvételi vizsga után levelező hallgatója lettem a Bolyai Tudományegyetem számtan-fizika karának, s mint ilyen tanítottam az ottani Szakiskola felső tagozatán.) Jelentkeztem, s hetente két alkalommal élvezhettem egyikük lakásán, a laktanyán kívüli szabadságot, ugyanakkor megnőtt tekintélyem a laktanya falain belül is. Ugyanis én kellett, hogy tartsam a legénység részére, a marxista-leninista előadásokat.

Mivel többször jelentkeztem a városon kívül levő, Kurca patak melletti lőszerraktár őrzésére, egy alkalommal elfelejtettek leváltani, s ezt a mulasztást a laktanyában is fellépő zavaros állapotokra való hivatkozással igyekeztek megmagyarázni. Közben megszigorították a kapuk és a kerítések melletti őrszolgálatot, és megvonták az eltávozási engedélyeket. Engem kihelyeztek a városba, ahol a rendőrséggel karöltve végeztem járőrszolgálatot, s kerestünk partizángyanús egyéneket. Ugyanis elterjedt a hír, hogy a városban megjelentek a partizánok, s robbantásra készülődnek. A légvédelmi, egyben messze hordó ágyukat kivitték a város szélére, s ott tüzelőállásba helyezték, de a rákövetkező éjszakán a legénység hazaszökött, minket pedig visszarendeltek a laktanyába. Itt gyűlés gyűlést követett, de, hogy valóban mi megy végbe az országban, azt csak akkor tudtuk meg, amikor a kiváló lövészeket, köztük engem is, azzal vitték ki a város főterére, hogy a csőcselék rendbontásra készülődik, s nekünk a lőfegyverek használatával kell rendet teremteni. A helyszínre érve azonban kiderült, hogy a „csőcselék” a helybeli iskolák fegyelmezetten fölvonuló diákjaiból állt, a kivezényelt kiváló lövészek pedig a paranccsal nem törődve visszavonultunk a laktanyába. Ezután ideiglenes leszerelési irattal ellátva, de saját felelősségünkre eltávozhattunk a laktanyából. Én egy öttagú társasággal a vasúti töltés melletti hátsó kapun távoztam. Egy síneket ellenőrző motoros kocsis fölött bennünket és néhány kilométerrel megrövidítette utunkat, aztán a Hódmezővásárhely–Algyő közötti útvonalon egy katonai dzsip vett föl bennünket, amely az algyői Tisza-hídig könnyítette meg utunkat. A híd túlsó oldalán egy szovjet tank ágyúcsöve irányult ránk, ezért a Tisza partján – nagy kerülővel – Algyő térségében folytattuk Szegedre vezető utunkat. A város határába este 9 óra felé érkeztünk. Néhány távoli puska lövéstől eltekintve semmi rendkívülit nem észleltünk. A városban működött az utcai világítás és én minden baj nélkül hazaértem. Néhány hét múlva vissza kellett mennem Szentesre az egyenruhát leadni, és egy hónap múlva én is megkaptam a hadseregből való elbocsátó levelet, illetve megkaptam a Füzesgyarmatra szóló lelkészi kinevezést is, mely mentesített a további katonai szolgálat alól.

A forradalom tulajdonképpen eseményei felől csak a későbbiekben nyertem tájékozódást. Az akkori Kádár-rendszer a forradalmat ellenforradalomnak nyilvánította, s az azóta eltelt időszak sok félrevezető tájékoztatása után, sajnálatos módon ma is csak részleges méltatásban részesül.

Én, az akkori események tapasztalata és ismerete birtokában az 1956-os eseményekre, olyan forradalomra emlékszem, amely a mai „pártpolitikától függetlenül egy olyan szabadságra figyelmeztet, amely a szabad véleménynyilvánítás tükrében, mindenki számára az emberi élet legfőbb értékét jelenti”.

Kelemen Miklós

1956-os mártírjaink

Gimes Miklós (1917–1958) unitárius hitben nevelkedett újságíró és politikus, a Nagy Imre köré csoportosuló értelmiségiek egyik jelentős alakja.

Az 1956-os forradalom napjaiban alapított *Szabadság* című újság szerkesztője volt. November 4-e után sztrájkot szervezett a Kádár-kormány ellen. December 5-én letartóztatták, s a Nagy Imre-per harmadik rendű vádlottjaként halálra ítélték, majd Maléter Pállal együtt 1958. június 16-án kivégezték.

Az 1989-es újratemetés alkalmából a nemzeti gyásznapon, a Hősök terén, koporsójánál Felhős Szabolcs beregi unitárius szórványgondnok állt díszőrséget.

A sírnál Molnár Miklós, az 1956-os *Irodalmi Újság* szerkesztője, a mártír jó barátja mondott emlékbeszédet. Gimes Miklóssal való barátsága a 345. sz. unitárius János Zsigmond cserkészcsapatban kezdődött, majd dr. Iván László lelkész hittanóráin teljesedett ki. Az emlékbeszédében így jellemzi barátját: „Néhány egyszerű szóval szeretném búcsúztatni Gimes Miklóst, a barátot, a társat, s mindkettőt, az embert, akinek szívében annyi jószág és szeretet élt, mint kevesekében. Útján, közös tévútjainkon is az a kívánság vezetett, hogy emberibb, szabadabb és igazságosabb társadalomban élhessenek honfitársai. És amikor felismerte, hogy zsákutcába jutott, minden társánál következetesebben vonta le a tanulságot. A halálig volt hű a felismert igazsághoz.”

A temetést követő vasárnapon a család kérésére a Nagy Ignác utcai templomban Huszti János unitárius püspök gyászistentiszteletet tartott a mártírok lelki üdvéért. Emlékét a MUOSZ székháza épületének oldalfalán lévő márványtábla őrzi, amelyen Domonkos Béla szobrászművész Gimes Miklóst ábrázoló portrédomborműve látható. Az emléktáblát a MUOSZ állította 1996. október 22-én. Isten szent lelke őrizze emlékét és példáját szívünkben, hogy Iván László nevelése, a tiszta unitárius lelkület tovább élhessen!

Dandos Gyula (1938–1957) cigány mártír és diákvezér a beregi unitárius szórvány cigányegyletének névadója. „48 ifjúsága után támadt a hazának egy 56-os ifjúsága is!” – írta az *Irodalmi Újságban* 1956. november 2-án Déry Tibor író. A „pesti srácok” szabolcsi megfelelője a nyíregyházi Dandos Gyula és a köré tömörülő megyei fiatalok.

Hányatott sors volt az övé. 1938-ban Torockón az unitárius egyház szertartása szerint keresztelték meg. Édesanyját már 4 évesen, 1942-ben elvesztette, apja, Dandos Gyula kőműves 1946-ban halt meg katonaként, a nyugati fogságban. Ezután eleinte nagybátyja, Dandos Sándor nevelte, majd állami gondozásba került, s árvaként 1947–49 között Svájcban nevelkedett a Nemzetközi Vöröskereszt

jóvoltából. Majd a debreceni és a karcagi gyermekváros után Balkányba került. Az általános iskola elvégzése után a nyíregyházi Petőfi Sándor Kollégium lakója lett, s itt tartóztatták le 1956. november 6-án.

„Kétségtelenül a megye legfontosabb forradalmi vezetői közé tartozott, minthogy a 18 éves Dandos Gyula tagja volt a nyíregyházi Városi Forradalmi Bizottságnak és a Megyei Forradalmi Bizottságnak, s az 1956. november 2-án megválasztott Nyíregyházi Forradalmi Diáktanácsot vezette.” – írja róla dr. Fazekas Árpád, az '56-os munkástanácsi elnök. Összefogta a tanítóképző és öt megyei diákotthon ifjúságát. Október 26-án délelőtt a nyíregyházi kozák lovas szobor ledöntésekor egy teherautó tetejéről olvasta fel a diákság 21 pontos követelését, amelyet diák-társaival fogalmazott meg. Ezután forradalmi hangvételű beszédet mondott a városháza erkélyéről. Tanárai és életben maradt társai rendkívül éles eszű forradalmárnak tartották.

A megtorlás elől Svájcba akart visszajutni. Szakorvosi javaslattal a szentgotthárdi szanatóriumba került, ahonnan kétszer kísérelt megszökni, a határőrök második szökésekor lelőtték. Holtestét mai napig nem találták meg.

A beregi unitárius szórvány tagjai elhatározták, hogy róla nevezik el az 1996-ban alakult egyesületüket. A névadó ünnepséget 1996. október 23-án tartották a helyi gimnázium aulájában, az ünnepi szónok dr. Fazekas Árpád munkástanácsi elnök volt. Így biztos tovább él a forradalmár emléke és szelleme a beregi unitáriusok gyülekezetében.

Demeter István, a *Dandos Gyula Cigányegylet* elnöke, a beregi unitárius szórvány presbitere az őszi önkormányzati választáson a vásárosnaményi kisebbségi önkormányzat vezetőjévé tagja lett.

Felhős Szabolcs

Gondolatok a homályban

A feje tetejére állt a világ szeptember közepe óta Magyarországon. Ez jó is lehet, alulnézetből sok minden látszik, vagy másképp látszik, ami hétköznapi teshordozással nem. Hétköznapi fejmagasságban neonfények zavarják látásunkat, gyomrunkig lendülő reklámok, s még jó, ha csak ennyi, s nem könnygáz és gumilövedék, vagy éppen túl hevesen rángatott zászló...

Erkölcsei válság van Magyarországon? Hát igen, de ez nem szeptember közepén kezdődött, csak akkor vált kitalálhatóvá.

Morális válságban mit tehet az egyház és a vallásos ember?

Tudnia kell, hogy erkölcsi kérdésekben nem kell semmi újat kitalálnia: öröksége van, amit megélnie kell. Nem elég erre hivatkozni. Újraszavalni a Bibliát nemcsak kevés ilyenkor, még ártalmas is lehet, abban az esetben, ha nem áll mögötte az ember, aki megéli, akinek élete mércéjévé nem vált a jézusi alapállás.

Látok olyan embereket, akik a balatonöszödi beszéd nyilvánosságra kerülése óta nem vesznek szájukra bizonyos méltatlan szavakat, s érzékenyebbek a múlt hazugságaira, sőt saját ferditéseikre is, és nélkülözhetetlennek tartják az önvizsgálatot a szavak kihangosítása előtt. A cinizmus ellenszere a méltóság. De látok olyanokat is, akik éppen azokat a szavakat skandálják, amit állítólag nem fogadnak el. S azt is észre kell vennem, hogy sokan a trágár szavak sűrűségével mérik az őszinteség fokát.

Ebben a feje tetejére állott világban a politika gátlástalanul használja a vallás eszközeit, kifejezéseit és retorikáját (Hiszem, vallom,... hogy csak én vagyok képes; következik majd a hét bő esztendő; tessék bízni – bennünk...; az igazság – ami, feltételezem, az ellenfélről kiderülhet – szabaddá tesz.)

Erős a késztetés, hogy válaszul erre a vallás politizálni kezdjen. Az egyház politizálhat, a vallás sosem. A vallás saját normáinak hiteles megélésével mutathat erkölcsi példát. A vallásos erkölcs cselekvő, ezért egyszersmind politikai ereje van, azaz kell, hogy legyen.

Szeptember 16-a óta az asztalomon van egy lap, amire a napok hordalékaként jegyzem bekezdéseimet. Azokat a fogalmakat írom fel, amire keresztény szemmel keresem örökségemben, önazonosságomban a fedezetet, s a választ.

Van-e kéznél érvényes mondandónk a hazugságról, áldozatvállalásról, az önérzetről, az erőszakról, az ítéletről és az ítélkezésről, az arany középútról, evilági hatalomról, a (külső vagy belső) tekintélyről, a megbánás nélküli bocsánatkérésről, a farizeusságról, a békességről és a lát-

szat-békéről, az ünnep méltóságáról és hitelességéről? Az ellenség szeretetéről? Az ellenállásról? Az érvényességéről?

Igen, a kereszténységnek van érvényes válasza!

Mondandónk súlyát, hitelességét azonban csak a megélt hit és a cselekedeteink, reakcióink milyensége képes megadni. Felelősen vállalni kell azt, amit képviselünk.

Úgy érzem, most van az az idő, amikor lelepleződik, hogy mennyire vagyunk otthon saját hagyományunkban, s ez a hagyomány életképes-e.

Az alábbiakban jegyzeteim utolsó három bekezdésének összegzését teszem közzé:

„Hallottatok, hogy megmondatott: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: szeresétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek... Mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi a jutalmatok?” (Mt 5,43-46) A démonizált ellenségkép összetarthat egy csapatot (a jobboldalt Gyurcsány tartja össze, a baloldalt Orbán), de közösséget nem formálhat, érték ily módon nem születhet. A gyűlölet erős úr, sokáig tetszeleghet Isten helyén, de nem ad esélyt. Nem mutat kiutat. A közösség csak a saját értékeitől erősödhet meg, nem a másik gyengeségétől.

„Állhatatosságokkal nyeritek meg a lelketeket” (Lk 21,19) Nem lehet a hazugsággal, a torzult és manipulatív hatalommal együttműködni. De nincs értelme ugyanazokat az eszközöket használni, mint ami ellen tiltakozunk. Verbális és manipulációs erőszakra nem lehet brutalitással válaszolni. Verbális brutalitással sem. Aki megérti Jézus szavait, cselekedetekre, aktivitásra kell hogy fordítsa azokat. A néma ellenállás 20. századi cselekvői, Jézus szavának hitelesítői: Martin Luther King, Dietrich Bonhoeffer, Dorothe Sölle példája áll előttünk.

„Az erőszakmentes ellenállás a leghatékonyabb békés fegyver, amivel az elnyomottak, jogfosztottak szabadságukért küzdhetnek” – Martin Luther King.

Az ellenállás része a keresztény kultúrának, ha a világi intézmény, tekintély elutasításának forrása az isteni törvénynek való engedelmisség. S mert a belső tekintély, az isteni törvény ismerője a lelkiismeret. A lázadás, az engedetlenség szabad.

Az ellenálláshoz elegendő, ha az egyház megmarad annak, ami létének értelmet ad: erkölcsi alapállás hiteles megélője és biztosítója. Az ellenállás nemcsak megőv a bűnössel való azonosulástól, de bizik a változtatásban, megteremti a párbeszéd lehetőségét, legalább saját részéről.

De mi az, ami ma ellenállásra késztet? Mi az, ami megkülönbözteti az ellenállókat azoktól, vagy attól, aminek ellen kell állni? Én úgy érzem, ennek megválaszolása, őszin-

te feltárása még várat magára. Az önismeret és önérzet kínjaiban nem vezet sehová, ha csak valamivel szemben tudjuk meghatározni magunkat. Amíg szavaink mindig a másokról szólnak, értelmét veszíti az ellenállás. A felgyülemlett dühöt nem lehet tovább visszafojtani, de az artikulálatlan dühkitörés: egyetlen robbanás, és nem heteken át tartó tehetetlenség. Felebaráti szeretetet, tiszteletet csak akkor várhatok a másik oldalról, ha már én megelőlegeztem. Azaz magam is képes vagyok arra, amit elvárok. És ezzel érkeztem meg az érvényesség, a sokat emlegetett hitelenség kérdéséhez.

Méltóságért szót emelni csak méltóságteljesen lehet. Ha bennünk nincs rend, mimagunkra se hat az értékrend – kívülről sem követelhetjük.

Beleszokni a korrupcióba: tilos! A másik ember (sérült) moráljával nem kell azonosulnom, amikor az embert, s így a lehetőséget tisztetem. Párbeszédet kezdeményezni még nem önfeladás, összemosódás. Amíg nem találunk egy közös, mindenki által elfogadható fel-sőbb(-rendű) célt, s a szekeret ellenkező irányba taszítjuk, addig egyre mélyebben benne leszünk a sárban.

A köztársasági Elnök egy jó hónapja mondta: a katarzis elmaradt. Azóta is arra várunk. Jó alkalom lett volna erre a Magyar Október 50 éves évfordulója. Hannah Arendt azt mondja: „A 'forradalom' szó, csak azokra a megmozdulásokra alkalmazható, amelynek célja a szabadság. A modern kor forradalmainak megértésében az a döntő, hogy a szabadság eszméjének egybe kell esnie egy új kezdet tapasztalatával.” Amíg az új kezdet részletkérdésében marakodunk (rosszabb esetben nem is akarjuk, csak vissza akarunk zárkózni a történelembe), addig elmarad a tapasztalat.

A feje tetejére állított világ különleges állapot, de tudnunk kell, groteszk a testtartása. Én úgy érzem, katartikus

élményben csak akkor lehet részünk, ha újból talpra állunk és az agyunkba szállt vértől beindul agyunk ama része, ami az utóbbi napokban kikapcsolva látszik, s eszünkbe jut saját felelőségünk. Az önvizsgálat halogatható, de ha elmarad, elmarad a megújulás is.

Írásom utolsó sorainál a homály még nem látszik oszlani. S a homályban tovább romlanak a szavak, a lehetőségek, az ország.

Miklósi-Vári Katalin

Vitára bocsátjuk

A The Futurist 2004-es őszi számában Wendell Bell, a Yale egyetem szociológiai professzora így fogalmazza meg a jövő társadalmában mérvadó „kilencparancsolatot”:

1. Egyéni felelősségérzet
2. Olyan bánásmódot másokkal szemben, amelyet másoktól veled szemben elvársz
3. Az élet tisztelete
4. Gazdasági és társadalmi igazságosság
5. A természettel harmonizáló életforma
6. Tisztességesség
7. Önmérséklet
8. Szabadság (olyan formáiban, amely másokat nem sért)
9. A másság tisztelete, elfogadása.

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ NYILATKOZATA

Teljes egyetértésben a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának (melyben megfigyelői státussal vagyunk jelen) Elnöksége nyilatkozatával, és a Köztársasági Elnök azon megnyilatkozásával, miszerint országunk morális válságba jutott, kifejezzük azon meggyőződésünket, hogy ezt az egész társadalomra nézve káros és tarthatatlan helyzetet a legrövidebb időn belül orvosolni kell.

Határozottan elítéljük az erőszakos cselekedeteket, melyek az erkölcsi válság egyenes következményei, követelve ezen cselekedetek előidézőinek mielőbbi felderítését és felelősségre vonását.

Egyházunk, élve alkotmányos jogaival fontosnak tartja a szólás- és gyülekezeti szabadság demokratikus alapjainak tiszteletben tartását.

Mint az egyetlen magyar alapítású vallás, az erkölcsi értékeket mindenkor hittel szolgáló unitárius vallás tagjai, imádkozunk a társadalom mielőbbi morális megújulásáért, a rend, a béke és az egymás iránti szeretet beteljesüléséért.

Budapest, 2006. szeptember 21.

Rázmány Csaba
püspök

Egy kis kvantumfizika, és ami azon túl van...

Kétségtelen tény, hogy a természettudományos eredmények hatnak vallásos világnézetünkre, ez különösen a modern fizika kialakulása kapcsán érezhető. Mindannak ellenére, hogy a fizika segítségével nem lehet bebizonyítani pl. Isten létét, vagy nemlétét, a természettudomány eredményei számos teológiai szaklapban és fórumon megjelennek, párbeszédre készítetik a két felet. A hit Isten ajándéka – mondjuk sokszor, ám bizonyos természettudományos eredmények akarva vagy akaratlanul formálják világnézetünket.

Jelen írásomban nem szeretnék messzemenő teológiai következtetéseket levonni a fizika kapcsán, inkább ablakot szeretnék nyitni korunk egyik legizgalmasabb tudományos vívmányára, s az abból eredő teológiai, filozófiai gondolatokra.

Talán sokan egyetértenek velem abban, hogy a kvantumfizika a 20-ik század egyik legfontosabb és legizgalmasabb tudományos eredménye. Korunk mikroelektronikája, technikai civilizációnk tulajdonképpen erre épül, teljesen átalakítva az eddigi állásait védő determinisztikus világszemléletet. De lássuk, hogy miről is van szó.

1900-at tekinthetjük a kvantumfizika kezdetének, amikor is Max Planck felismerte, hogy a fény, azaz az elektromágneses mező energiája kvantált. Ez azt jelenti, hogy a mező nem folytonosan változik, mint a klasszikus fizikában, hanem diszkrét ugrásokkal. Az elektromágneses sugárzásban jól meghatározott adagokban terjed az energia, ez pedig elvezetett a foton, a fény alapvető építőelemének fogalmához.

Negyed évszázad leforgása alatt Schrödinger, Heisenberg, Bohr, Born, Pauli, Dirac és társai megalkoták a kvantummechanika szabályait. Ennek az elméletnek a segítségével rendszerbe lehet foglalni és meg lehet érteni a mikrovilág jelenségeit. Bizonyára emlékeznek középiskolás ta-

nulmányaikból az anyag építőköveire. Beszélék itt pl. a protonokról, neutronokról, elektronokról, fotonokról stb. A kvantumfizika tehát a mikrovilág leírásával foglalkozik, és kiderült, hogy az elemi részecskék egyáltalán nem viselkednek szabályszerűen, sőt e részecskéknek a megfigyelési folyamattól független viselkedéséről nem is beszélhetünk, mivel bármiféle megfigyelés az abban lejátsszó folyamatok durva megsértését jelenti. A világ hat ránk, és akár csak „szemlélődve”, mi is visszahatunk rá.

Ezenkívül feltehetően ismerős lehet Önöknek a kétréses kísérlet, amikor is a fény hullám- vagy részecsketermészetét vizsgálják. Newton óta hosszú ideig vitatkoztak arról, hogy a fénynek részecske-, vagy hullámtermező van-e. Newton szerint a fény részecskékből áll, de amint az később kiderült, hullámként is tud viselkedni. Mi több, erre nemcsak a fény képes, hanem az elektron, illetve a proton is, egyszóval a kvantummechanikai objektumok.

Mivel a mikrofizikai viselkedés lényegesen eltér mindennapi tapasztalatainktól, az sokak fejében zűrzavart keltett. Mi a fény valójában? – tehetjük fel a kérdést. Ha hullám, akkor hogyan lehet részecske, ha viszont részecske, akkor hogyan mutathatnak a fotonok interferenciát? Ma már elfogadott, hogy a fény egyszerre hullámként, és részecskéként is viselkedik. Innen ered a fény kettős természete elnevezés (komplementaritás-elv). Amikor terjed, akkor a hullámmal, amikor pedig energiát ad, vagy vesz fel, akkor részecskemoddellel írjuk le.

Az előbbieket egyenes következménye volt a Heisenberg-féle híres határozatlansági reláció felállítása. E szerint a természet törvényei csak akkor lehetnek ellentmondásmentesek, ha a kísérleti lehetőségeknek van valamilyen korlátja. Így egy kvantummechanikai objektum helyét és sebességét egy időben nem tudjuk teljes pontos-

sággal meghatározni, csak valószínűségi leírást tudunk alkalmazni. Nem mondhatjuk, hogy az elektronnak ismerjük a helyét és sebességét, csak azt, hogy milyen valószínűséggel van itt vagy ott. Vagy milyen valószínűséggel ekkora vagy akkora a sebessége. Ezek után már világos előttünk, hogy a kvantummechanika, bár a gyakorlatban jól működik, határozatlanságra, statisztikusságra épül. Gondoljunk például arra, hogy a radioaktív bomlás során az uránból és más elemekből teljesen véletlenszerűen, kiszámíthatatlan módon távoznak az elemi részecskék.

Ezek a felismerések komoly gondolati következményekkel járnak. A fény kettős természete előrevetíti a világ nem objektíválhatóságát. Míg a klasszikus mechanika kapcsán úgy gondoltuk, hogy a világ teljes mértékben megérthető és leírható, addig a kvantummechanika alapjaiban rázta meg a materialista-realista világszemléletet. Hiszen hiába ismerjük egy kvantumfizikai folyamatban a résztvevő részecskék kezdeti állapotát, nem tudjuk előre meghatározni a részecskék jövőbeli viselkedését, csak a különböző állapotok valószínűségét tudjuk megadni.

Továbbmenően ma már egyre inkább elfogadott az a nézet, miszerint a természetet alapvetően a kvantummechanika írja le, így a klasszikus fizika világa egy, a gyakorlatban jól bevált, de csak közelítően érvényes idealizálás, határeset lehet. Vagyis végső soron egyfajta illúzió. Sőt, makroszkopikus rendszerek vizsgálatánál a kaoszelmélet olyan kaotikus jelenségeket ír le, amelyeknél bár ismerjük a kezdeti feltételeket, nem tudjuk megjósolni a jövőbeni állapotot. Csak három szabadsági foknál kisebb, valamint lineáris összefüggést mutató rendszerek esetén tudunk pontos jósolatokba bocsátkozni.

Innentől kezdve adottak a teológiai feltevések. Ezek szerint a világ nem lezárt, abszolút törvények által előre

meghatározott, hanem nyitott. Isten megalkotta ugyan a világot, de azt nem zárta le, nem hagyta magára, hogy az előre elrendelve működjön, hanem folyamatosan beavatkozik annak működésébe. Teller Ede szavait idézve: „Azt tudom, ha Isten létezik a kvantumteóriában, nem munkanélküli. Az ok nem határozza meg egyértelműen a jövőt. És ez távolról sem üres állítás.”

A kvantumfizika sok esetben ségedeszköz lett teológiai állítások modellezésére. Gondolhatunk a szabad akarat kérdésére, vagy a komplementaritás elve kapcsán Jézus egy személyben ember és Isten mibenlétének szemléltetésére. A mikrorészecskék „életében” bár nagyon ritkán, a statisztika szerint mégis előfordulhatnak rendkívüli állapotok – ez például alkalmas a csodák szemléltetésére.

A kvantumelmélet jelenleg kétségtelenül leírja azt, ahogyan a világ, a természet működik. Annak ellenére, hogy a tapasztalt jelenségek nincsenek összhangban előzetes várakozásainkkal és gondolatainkkal, a világ bizonyosan így működik. Ám ez nem mindig volt így. Maga Albert Einstein, aki tevéleges szerepet vállalt a kvantumfizika kialakulásában (1905-ös foton-elméletéért kapott Nobel-díjat), bár elfogadta a kvantummechanika létjogosultságát, valamint gyakorlati hasznát, annak egyes állításáival élete végéig sem tudott egyetérteni. Említettem, hogy a határozatlansági relációban szereplő hely és sebesség komplementerek, egymást kiegészítik, együtt adják a kvantum-bizonytalanságot. Einstein meg volt győződve arról, hogy a Heisenberg-féle határozatlansági reláció ellenére egy adott részecskének igenis van határozott helye és impulzusa, más kérdés, hogy ezt nem tudjuk egyszerre meghatározni. A kvantummechanika ezek szerint nem teljes, a dolgok mélyén lennie kell egy „óraszervezetnek”, amely a világot működteti. A kvantum-bizonytalanság és a statisztikus jelleg kapcsán ismerjük elhíresült mondását: „Isten nem vet kockát!” Bohrral való vitái

kapcsán képtelen volt elfogadni az eredendő bizonytalanság és a szigorú okság hiányát. Választania kellett az objektívnek hitt világ, vagy a kvantumvilág között.

Napjaink egyik legizgalmasabb és lenyűgözőbb természettudományi problémája Einsteinhez nyúlik vissza. Ő akarva-akaratlanul nagy segítséget nyújtott a kvantumfizika állításainak igazolásához. Hogy Bohr és a kvantumfizika állításait megcáfolja, két társával együtt felállított egy gondolat kísérletet, és cikke („Teljesnek tekinthetjük-e a kvantummechanika leírását a fizikai realitásról?”, 1935) EPR paradoxon néven vált ismertté. A kvantumfizika törvényei segítségével kimutatták, hogy két, közös forrásból származó részecske egymástól messze eltávolodva is erős kapcsolatot, összefonódást mutat. Ha az egyik részecskén mérést hajtunk végre, bár az tisztán véletlenszerű eredményt szolgáltat, mégis egyidejűleg meghatározza a másik részecske kvantumállapotát, függetlenül attól, hogy a két részecske milyen messze, térben mennyire elkülönítve van egymástól. Ezt az általa „kísérteties távolhatásnak” nevezett jelenséget Einstein élete végéig nem volt hajlandó elfogadni.

Bár David Bohm e gondolat kísérlet egy újabb, gyakorlatias változatát vezette be a köztudatba, az 1960-as évekig senki sem foglalkozott komolyan azzal, hogy ténylegesen végrehajtott kísérlettel ellenőrizze a kvantumelmélet jóslatait. Az igazi áttörést egy, a CERN-ben dolgozó fizikusnak köszönhetjük. John Bell 1964-ben jelentette meg híres, egyenlőtlenségről szóló cikkét, amelyet a technika fejlődésével a későbbiekben több alkalommal is kísérletekkel ellenőriztek.

Az EPR paradoxon, valamint a Bell-egyenlőtlenség részletes bemutatása nem fér ezen írás keretei közé, ám aki ugyan nehéz, de izgalmas szellemi kalandban szeretne részt venni, az a világhálón már magyarul is találhat erről némi információt. A lényeg az, hogy a világon már több helyen bebizonyították, hogy a kísérteties tá-

volhatás igencsak létezik. Tudomás szerint innsbrucki kutatók már 20 km-re el tudtak távolítani két foton, amelyek között szoros kapcsolat állt fenn. Ha az egyiknek megmérték a polarizációját, a másik állapota ugyanabban az időpontban megváltozott. A közös kvantummechanikai hullámfüggvény összeomlott, és mindkettő beugrott saját állapotába.

E gondolat azért is rettentette meg Einsteint, mert ennek értelmében a kommunikációnak a fénysebességnél gyorsabban kell végbemennie. Tudjuk, hogy relativitáselmélete a fénysebességre, mint legnagyobb sebességre épült. S bár relativitáselmélete ettől még nem omlott össze, e kísérlet ismét megerősítette a kvantummechanika bizarr világát.

A kvantumos összefonódás jelenségére immár gyakorlati eljárások is épültek. A feltörhetetlen kvantumtitkosítás már kereskedelmi forgalomban van, a kvantumszámítógép kezdeti kísérleti fázisát éli.

Ami minket most igazából érdekel, az a világnézeti háttér. A kísérlet tapasztalata alapján a hatás és ok lokálisan, helyileg egymáshoz kapcsolódik, kauzálisan nem értelmezhető összefüggéssel állunk szemben. A Bell-egyenlőtlenség tehát a kauzalitás abszolút érvényét ingatja meg, mely kauzalitás a világról alkotott képünk legalapvetőbb fogalma. Ugyanakkor ebből eredeztethető a holisztikus világszemlélet (minden mindennel összefügg) térhódítása.

Végezetül, mi emberek a világ-egyetemnek csak egy nagyon vékony szeletét vizsgáljuk, és azt sem tudjuk mindennapi fogalmainkkal, realiztikusan leírni. A kvantummechanika a természet működését írja le, és bármennyire furcsa is, ez a „realitás” számunkra. Csodálkozunk hát rá e világ sokszínűségére, és ha fogékonyak vagyunk rá, hagyjuk, hogy megérintsen.

Máté Ernő

„Embernek s magyarnak lenni...”

A Kopjafák, s a Jézusfaragó ember *Nyíróje* balladás világának légkörét hozta közénk a Küküllő-mentéről Sándor János. A bátyja életének megmentéséért leányságát is feláldozó Fehér Anna tragikus gesztusa, Krisztus urunk áldozatának számtalan megjelenítése, a Kádár Kata balladát idéző szerelem-életfák mind-mind közvetlenül is láthatók faragványain.

Ahogy a népballadák évszázadai is összekötik az előtte való s utána következő időszakot, úgy Sándor János művésze is messzebről jön, s tovább is mutat ennél. Kése alatt megelevenedik a nagyszentmiklósi kincs szárnyas oroszlános égi vadásza, győztes lovagja – amelyet egyébként egy franciaországi kiállításán a helybeliek is saját hagyományukból sarjadónak érezték –, az újat felajzó szkíta harcos, avar kori sírleletek felnagyított motívumai, a rakamazi lelet turulja, Emese álma, a csodaszarvas több változatban, honalapító őseink s a vérszerződés. Azután találkozhatunk Szent László-jelképekkel – a palástot tartó karddal, illetve a szigonyszív együttesével –, Róbert Károly, a Haholtok, Pázmány, Tinódi, Apafi, a Mikó-család, Márton Áron és országunk, Erdély, a székelység és különböző települések, intézmények címereivel.

Úgy vélem, szívéhez közel áll, számára meghatározó a história. Egy-egy címer megalkotása során ugyanis nem csupán a forma hiteles megjelenítésére törekszik, hanem a mögötte meghúzódó kor, a szimbólumok jelentése is lényeges számára. Ahogy egy interjúban fogalmazott: *„Végre eljött az az idő, amikor fellélegezhetünk, jobban hozzáférhetünk saját történelmünkhöz. Ezen a nagyon termő talajon címerek születtek, ez az a téma, amelyben a legotthonosabban mozgok. A címerek jelképesen és nagyon tömören fejezik ki a megfelelő történelmi kor »mondanivalóját«. Egyszóval beszélő történelem. Gyakorlatilag is nagyon szépen ki lehet hozni kidomborítva vagy síkban. Van egy nyolckötetes, címereket tartalmazó, »mindentudó« könyvem, fellepezem, tanulmányozom, egyeztetem azzal az igénnel, amivel hozzám fordulnak. Valósággal detektívmunkát folytatok, hiszen fontos tudnom azt, hogy az illető, aki a nemesi rangot kapta, honnan származik, miért kapta, milyen színű volt, mit ábrázolt és még sorolhatnám (...) Van egy-egy, amelyekbe úgy belebolondulok, hogy napokig bennem él, évszázadokat suhanok vissza az időben, nem hagy nyugton, talán még álmomban azt tervezem, hogy hogyan fogom kihozni. Ilyenkor hetekig dolgozom...”*

Nem véletlen az sem, hogy a '90-es évek végén az addigi életművét átfogó kiállításnak a Széchenyi Könyvtár adott otthont. Évekkel azelőtt barátai elvitték Nagycenkre, Széchenyi István kastélyához és családi sírboltjához. A mauzóleumban időzve beléje nyilallt, hogy nagyon hiányzik onnan egy kopjafa. Miután a helybeliek biztosították a hozzávalót, ismét odautazott, s megfaragta. *„Jelezni akarom – nyilatkozta –, hogy mi is vagyunk azért túlfelől, akik*

nem vagyunk annyira gatyaszár emberek, hogy ne tudnánk, mi az a magyar, és mit tett Széchenyi a magyarságért. A csillag a kopjafa tetején azt is jelenti, hogy ő követni való vezér-lőnk nekünk.” Azután megfaragta a nemzet könyvtára számára a Széchenyi-család csaknem méteres címerét, később pedig a cserelapis (a székely nyelvjárást nem ismerők kedvéért: tölgyfaleveles), olajágas magyar kiscímert.

Megkerülhetetlen az a tény, hogy Sándor János az egyetlen magyar alapítású történelmi egyházunk híve, tehát *unitárius székely*, fia pedig gyakorló lelképásztor. Tudvalévő ugyanis, hogy a fejedelemség számos kiemelkedő uralkodója eljutott a reformáció eme állomásáig, sőt ez idő tájt mondta ki a tordai országgyűlés a világon elsőként a vallásszabadságot, hogy az emberek hite pedig az ő dolguk. A segesvári csatatér melletti Fehéregyháza és Erdőszentgyörgy új unitárius templomaiban a kazettás mennyezetek is Sándor János keze nyomát őrzik. Nos, a művész a hagyományos erdélyi toleranciát a legtermészetesebbnek érzi, amikor az „egy az Isten”-t jelképező, kehelyben égő, unitárius láng mellett megfaragja Máriát, mint a termékenység jelképét, a ferences barátot, Kálvin tenyéren szívet tartó kezét, vagy az adventista hármasság üzenetét.

Sándor Jánosról azt is tudni kell, hogy élete hatvanhatodik esztendejét taposó pedagógus. A székelyudvarhelyi tanítóképző elvégzése után évtizedekig tanított, kultúrházat igazgatott, az egykori tartomány legjobb asztaltenisztergyermekcsapatát nevelte föl. A legtöbb időt – harminkét esztendőt – egy „világvegi” tanyasi iskolában, Cséjén töltötte, ahol télen törni kell a havat, nyáron messzire száll a por, nedves időben nyakig lesz sáros, aki arra merészkedik. A településre a 21. század elejéig nem jutott el az áram, akorra is csak holland református segítséggel. Nos, itt a nemzet napszámosának sorsát vállalni, nem igényel bővebb kifejtést, mit jelent. János bátyánk ezt mégsem fogta fel soha áldozatként, a hivatás számára örömet és

szabadságot jelentett. „Nagyon szerettem tanítani – válaszolta egyszer egy újságírónak –, ha nem szóltak bele a munkámba. A felsőbb utasításokat nem szeretem, és soha se szerettem. Van, aki ezt erényemnek, van, aki konokságnak tartja. Hát inkább legyek önfejű, mint hajlongó pipacs a léha búzák között. A gyermekek, akárcsak a faragászat, megnyugtattak. Kis Kossuthokat és Széchenyiket vélttem bennük felfedezni. Ha nem is lett egyikből sem hadvezér, azért nagyjából helytálló emberekké faragódtak.”

Már édesapja is faragott, igaz – mint a legtöbb fűrő-faragó székely ember – elsősorban használati tárgyakat, állatfigurákat. Sándor János természet iránti érdeklődése korábban állatpreparálásban is megnyilvánult, 1989 óta már hajnaltól napestig a vésőt s fakalapácsot koptatja. Egyéni és csoportos kiállításait szép számmal megcsodálhatták Erdély-, s Magyarország-szerte – csak ezidén Érden, Hódmezővásárhelyen, Kötelken, Nagykörűben, Szegeden, Szolnokon, a Felvidéken, s mint említettem volt, egy ízben a Párizs-környéki Corbreuse-ben is. Sándor János emellett fiatalokat oktat a fafaragásra, székelykapukat állít, kopjafákat farag otthon s határon túl. Apropos, határ. Figyelmükbe ajánlom a Trianonnak emléket állító, hatalmas kopjafáját a déli határszélen: Tiszaszigeten, vagy az erdélyi Gógánváralján néhány hete avatott I–II. világháborús emlékművét. Művészi ars poeticáját emígy fogalmazta meg: „embernek és magyarnak lenni, senki ellenére, nemzetünk hasznára”.

Életfái a szeretet talajából nőnek ki – gyökerük sok esetben maga a szív –, természetük a szeretetmag, amelyre két szerelmes madár száll le, fölötte pedig az áldást osztó nap sugározza minden élet lényegét, a fényt. Pávái csőrén kivirágzik az élet, kiéneklük a szeretetüket, átadván egyik a másiknak, jelképezvén a folyamatosságot, amely természetsszerűleg jut el Istenhez. A lélekmadaras motívumok jókedvűből születnek, kiröppennek a bensőjéből, s az emberi élet teljességének ősi igényére utalnak.

Nyirő József írta le egy helyütt: „Hiába töröm le az ágat, az ugyanabból az anyalényegből nőtt többi fa tovább fog süsogni. Hiába lövöm le a madarat madártestvére mellől, az élő madár ugyanazzal a himnusszal fog a magasságokba emelkedni, melyet az örökre elsötétített szemekben és kihűlt ajkon elnémítottam. Hiába robban szét a csillag az egek tüzes esőjeként, a többi csillag anyanyelvét nem szünteti meg.” Számomra Sándor János művészete s cselekvő megmaradásra sarkalló életútja eme kipusztíthatatlan szervességet jelenti. Kívánom, hogy a domborművein, tányérjain, dísz-tárgyain, szimbólumain megelevenedő lélekmadár az önök szívéhez is utat találjon.

(Elhangzott Kismarján, 2006. szeptember 22-én, Sándor János kiállításának megnyitójaként. A művészt ugyanitt a Bocskai Szövetség Bocskai-díjban is részesítette.)

Székely András Bertalan

Geometriai szobrok Ócsán

2002-ben a matematikus világ, de legfőképp a magyarság Bolyai János születésének 200. évfordulóját ünnepelte. Ez az évforduló, az évfordulóra való felkészülés, illetve az ünneplés sikere sokunkban a magyarsághoz való erősebb kötődés, a büszkeség és a tiszteletadás érzését keltette. Nálam ezek az érzések még erőteljesebben jelentkeztek, hiszen matematikát tanítok az ócsai Bolyai János Gimnázium és Kereskedelmi Szakközépiskolában, és ráadásul marosvásárhelyi vagyok, ami miatt a fent említett érzésekhez erőteljes honvágy is társult, illetve társul.

Az évforduló kapcsán, illetve annak hatásaként a tervezésben három szobor is készült. Egy vándordíj – *Bolyai Díj* –, amelyet az a Bolyai nevet viselő magyarországi, illetve a határon túli középiskola csapata vihet el, amely az évente hagyományosan megrendezett Bolyai vetélkedőt megnyeri, egy köztéri szobor *Geometriák* címmel, amely a díj nagytöltésű változata, és az iskolánk gondozásában lévő Bolyai parkban van elhelyezve, illetve egy, az iskolánk udvarában elhelyezett térplasztika *Tökéletesség* címmel.

A *Bolyai Díj*, illetve a köztéri szobor a geometria három ágát jeleníti meg. A talapzaton fekvő síklap a síkgeometriát (euklideszi geometriát), a síklap fölötti félgömb a gömbi

geometriát és a legfelső rész (pszeudoszféra darab) a hiperbolikus geometriát jelképezi.

A *Tökéletesség* – (Isd. fénykép) tisztelgést fejez ki a tudomány, a tudományon belül a matematika, a matematikán belül a geometria, a geometrián belül pedig Bolyai János nagysága előtt. A térben csak öt teljesen szabályos konvex poliéder (élekkel és síklapokkal határolt test) létezik: a tetraéder, a hexaéder (kocka), az ikosaéder, az oktaéder és a dodekaéder. Ezen testek minden éle, minden lapja, minden élszöge, minden lapszöge és minden térszöge egyenlő, tehát *tökéletesek*. A szoborban ezek a poliéderek bizonyos szimmetriákat követve, a fent említett sorrendben, belülről kifelé haladva egymásba vannak építve. A szobor filozófiai háttere a következő: az ókori görög filozófusok a világ sokféleségét az empedoklészi négy elem (tűz, föld, víz, levegő) különböző arányú keverékéből és szétbomlásából képzelték el. Platón az anyag szerkezetével kapcsolatos igazságot az ideák világába vetítette oly módon, hogy a négy elem a négy szabályos testnek (tetraé-

folytatása a 20. oldalon

Inceffy Szabolcs

Geometriai szobrok Ócsán...

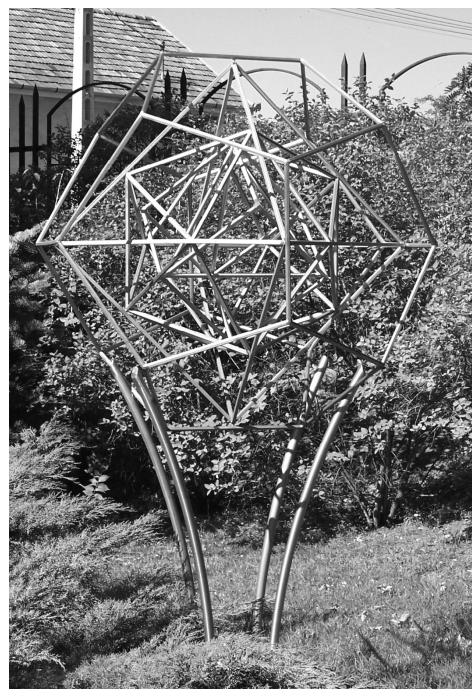
folytatás a 19. oldalról

der, hexaéder, ikozaéder, oktaéder) mint ideáknak, érzelmeink számára felismerhető árnyképei. A tetraéder a tűz, a hexaéder a föld, az ikozaéder a víz és az oktaéder a levegő árnyképe. Az ötödik szabályos test, a dodekaéder a kozmosz (univerzum) ideáját jelentette számára.

A fentiek miatt választottam a tetraédert a Föld -hexaéder - belsejében lévő forró magma, az ikozaédert a Földön elterülő óceánok és tengerek, az oktaédert a Földet körülvevő levegő, illetve a dodekaédert a levegőn túl elhelyezkedő univerzum jelképéül, és innen adódik a testek egybeépítésének sorrendje is. A szakirodalomban másfajta sorrend ismeretes.

A fizikában az elemi részecskék szimmetriákat testesítenek meg. Azok a szimmetriák legegyszerűbb képviselői és ugyanakkor következményei is a szimmetriáknak. Ily módon szoros kapcsolat áll fenn a Platóni filozófia, a modern fizika és a geometria között. Ugyanakkor, mint iparművészeti alkotás a szobor nemcsak a filozófia, a természettudományok, a művészet és a modern technológia közti kapcsolat jelképe, hanem szimmetriájából, harmóniájából és egyszerűségéből fakadóan a kiegyensúlyozott, harmonikus, tiszta és mindezek miatt *tökéletes* emberi gondolkodás jelképe is lehet.

Az a törekvés, hogy Ócsán Bolyai névvel középiskolát és parkot neveztek el, illetve szobrot állítottak a Bolyaiak tiszteletére, a matematika és a filozófia határain túlmutatva a magyar nemzet egységére utal, így egyben a nemzeti egység jelképe is.

Unitarizmus és nemzettudat Bartók zenéjében

Nem lenne túlzás azt állítani magamról, hogy karrieremet Bartóknak köszönhetem. Unitárius családból származom, nagyapám, valamint dédapám unitárius lelkészek voltak Angliában és Észak-Írországban. Gyerekkoromban – mivel egyre világosabbá vált, hogy leginkább a zene iránt fordult az érdeklődésem – zongorázni kezdtem, és nem sokkal később kezdtem el Bartók Béla zongora-oktató sorozatát, a Mikrokozmosz első kötetét játszani. Ez a „félelmetesen jó” zene – ahogy az egyik leghíresebb élő magyar zeneszerző, Kurtág György fogalmazta meg korai benyomásait Bartók zenéjéről – egyszerre vonzott, és taszított engem. Nehéz zene, de felszabadító is: hogy lehet olyan hangnemben írni, amely más a jobb kéznek, mint a balnak? Milyen zene ez, amely nem követi a „szabályokat”, azokat a szabályokat, amiket közben igyekeztem megtanulni, és

helyesen használni? Igazából nem tettszett az elején, de mivel tudtam, hogy Bartók unitárius volt, mindig éreztem, hogy meg *kellene* szokni, meg *kellene* érteni.

Zeneszerzőként és unitáriusként Bartók az egyik főszereplő az intellektuális és zenei fejlődésem történetében. Az, hogy később megírtam szülőföldjét, és annyira beleszerettem, hogy megtanultam a nyelvét is, illetve, hogy később zeneszerző lettem, nem kevésbé Bartók példájához vezető visszafordulás.

89 éve Bartók unitárius lett. A zenetudósok sokszor elcsodálkoznak azon, hogy Bartók unitárius volt – ha egyáltalán tudják mi az, hogy *unitárius*. Valószínűleg arra az időszakra gondolnak Bartók életében, amikor tagadta Isten létét, és „Nietzsche követője”-ként írja le magát. Ez hasonló módon történt Magyarországon is, legalábbis az Unitárius Egyházat ki-

véve. Bartók teológiai szemléletét így írja le a zenetudós Zoltai Dénes, egy 1970-ben megjelent könyvében:

„Bartók ateizmusa kezdettől fogva keményebb, ellenállóbb, mint Schöenbergé (...) egyetlen pillanatra sem kísérti meg a gondolat, hogy vallásos vagy kvázi-vallásos kiutat keresse.”

Igaz, Zoltait marxista világnézete úgy befolyásolta, hogy eltakarta, vagyis nem vette tudomásul, hogy Bartók áttért az unitarizmusra. De hát nemcsak a marxista zenetudósok követték el ezt a hibát – nincs senki a hivatásos zenetudósok közül, aki foglalkozott volna Bartók unitarizmusával. Érthető, hiszen Bartók hallgatott vallási meggyőződéséről, például a nagyobbik fia által szerkesztett Családi Leveleiben. Csak azt a levelet idézik, amit 1907-ben írt Steffi Geyerhez, minthogyha e levél tartalma maradt volna érvényben élete végéig. Különösen naivnak tűnik ne-

kem azt elképzelni, hogy valaki vallási nézete ne változzon meg az élete során. Nohát, az unitáriusok megszokták, hogy normális, sőt, egészséges, hogy a vallási szempont változzon. Ráadásul, sok minden változott Bartók gondolatában e levél írása után: pl. abban a levélben beszél a parasztok „gyermekes naivság”-áról, amit „szeretünk” – ez egy olyan lekicsinylés, amit az idősebb Bartók nem követett volna el.

Higgyük tehát azt, hogy Bartók nem volt őszinte az áttérésében? Peter Hughes, aki az unitárius és univerzalista életrajzi szótárt szerkesztette, talán ezt sugallja, amikor így írja le Bartók áttérését „*Bartók hivatalos egyházi tagsága valószínűbbé tette, hogy kedvezőbb munkaállást kapjon, és lehetségessé tette, hogy a fia elkerüli az egyébként kötelező római katolikus hittanleckéket*”. Többek között talán pragmatikus oka is volt annak, hogy unitárius lett (ami egy egészséges emberi döntés), de ha úgy ítéljük meg, mint „nem őszinte”, nagy hibát követnénk el. Az a személyes becsületessége, ami lehetetlenné tette, hogy a náci által uralt Németországban játsszon, majd később, hogy Magyarországon maradjon, ez a becsületessége azt is lehetetlenné tette volna, hogy unitáriusnak vallja magát, ha nem hisz az unitarizmus elveiben.

Bartók személye zárt és titokzatos volt, tehát nem lehet tudni, mi változott a szívében, miért és hogyan tért lelke e vallásra. Azonban, rendkívüli alak, azok közül a személyiségek közül való, akik ott állnak az unitáriusok panteonjában, mivel hivatalosan is gyülekezeti tag lett, és rendszeresen részt vett az istentiszteleteken. Ő az egyetlen világhíres zeneszerző, akiről ezt el lehet mondani. Edvard Griegnek volt ugyan valami unitárius rokonsága, és az angol – talán Kodályhoz hasonlító – Ralph Vaughan Williams is unitárius családból származott, és gyerekkorában járt unitárius templomba, de csak Bartók volt az, aki felnőttként választotta magának az unitárius vallást. Tehát, hogy Bar-

tók őszintén unitárius lett – legalább kívülről tagadhatatlan.

De, ha valójában „igazi unitárius” volt Bartók – és az én véleményem szerint, leginkább az nevezheti magát „igazi unitáriusnak”, aki felnőttként találja meg az unitarizmust – ennek valamilyen hatással kellett lennie legfontosabb munkájára, zenéjére. Arra szeretnék rámutatni, hogy Bartók filozófiájának és zenéjének közös gyökerei vannak, és hogy anélkül, hogy megismerjük az unitárius hitét, nem alakulhat egy teljes kép a magyar és a világ kultúrájában betöltött szerepéről. Gondolataim hátterében itt lobog a kérdés: nacionalista volt-e Bartók, és ha igen, milyen értelemben?

Szerintem Bartók gondolkodása három dologban nevezhető „unitárius”-nak. Itt nem a hagyományos unitárius alapelvekről van szó – pl. „a hit Isten ajándéka” – bár visszavezethetőek erre is, hanem inkább a 20. századi unitarizmus társadalmi és politikai világnézetét tükrözik. Ezt a három alapelvet szeretném demonstrálni zeneileg is; és a legvégén szeretném bemutatni azokat a módszereket Bartók zenéjében, amelyek befolyásolták az én komponálásomat.

Mi e három unitárius alapelv, amit Bartók zenéjében és gondolatában találunk?

*Hit a tudás demokratizálásában.
Hit a kultúra – és különösen a kisebbségi kultúra – védelemben. Hit az em-*

ber és ember közötti összeegyeztetésben.

Először tehát, mit jelent a *tudás demokratizálása*?

Frigyesi Judit, a kiváló Bartók-kutató nagyon pontosan összefoglalta a régi Magyar Királyságban kialakult politikai és társadalmi körülményeket abban az időben, amikor Bartók és Kodály Erdélybe kirándultak, hogy népzénet gyűjtsenek. Szerintem, nem sok minden változott azóta: „A köznemesség tekintetében, piszkos, nyomorult és kulturátlan tömeg volt a parasztság. «Parasztnek» nevezni valakit, nagy sértésnek számított; tanulatlanságot, modortalanságot és érzéketlenséget jelentett. Az értelmiség sem szimpatizált a parasztsággal: az ő tekintetükben a parasztok azt a provincializmust testesítették meg, ami megakadályozta a kozmopolita városok előrehajtását.” (a szerző fordítása)

Bartók és Kodály egy új szemléletet vezettek be a „magas” és az „alacsony kultúra” közötti kapcsolatáról a magyar zenében, ami szerint a hangversenyterem zenéje (a magas kultúra) a parasztság zenéjéből táplálkozik. Ez most nem tűnik különösnek, de a múlt század elején teljesen megbotránkoztató volt. Bartók és Kodály nem vad, egzotikus zeneként néztek a népzenerre, hanem mint valami olyanra, ami az osztrák-német zenei hagyománynál természetesebb, emberibb. A városi, kulturált értelmiség e pillanattól értékelni kezdte a vidéki, falusi kultúrát. Bizony, ez a folyamat akkor indult el, amikor az iparosodás Erdélyben kezdte elsöpörni a régi parasztkultúrát, ami azt bizonyította, hogy valami „ritkasági értéket” szerzett magának az állítólag eltűnő parasztkultúra. De ugyanakkor Bartók demokratikus ösztöne ihlette ezt a kulturális fordulatot.

Szeretném összehasonlítani Bartók tudásról alkotott nézetét a Joseph Priestleyével. A brit és az amerikai unitáriusok úgy tekintenek

folytatása a 22. oldalon

Alan Williams

Unitarizmus és nemzettudat...

folytatás a 21. oldalról

Priestleyre, mint az egyik legfontosabb egyház alapítójára, de mindenki más inkább úgy ismeri Priestleyt, mint a felvilágosodás egyik legfontosabb tudósát, aki a munkája során az oxigén felfedezésében segített. (Az unitáriusok persze általában úgy írják le őt, mint „az oxigén felfedezőjét”, és nem veszik tudomásul Priestley francia riválisa, Lavoisier szerepét).

A felvilágosodás egyfajta forradalmat képviselt, de ez a forradalom nemcsak politikai, hanem a tudás forradalma is volt. A történelemben a leggyorsabb értelmi fejlődést mutató időszakok mindig a tudás kontroll alóli felszabadulásával jártak együtt. A reneszánsz felszabadította a tudást a katolikus egyház hatalma alól, majd a felvilágosodás tudósai – vagy *philosophes* – az uralkodó osztály hatalma alól szabadították ki a tudást. Ezek voltak az ún. „dissenting academies”, tehát azok az iskolák, amelyek más felekezetű – azaz nem anglikán – hallgatókat oktattak a 18. században, és a 19. század első felében. Ezek sokszor filléres alapon működtek, és olyan tanáraik voltak, akik saját könyveiket használva, politikai, vagy társadalmi nyomás elől elvándorolva „akadémiákat” hoztak létre. Azokat ugyanis, akik nem voltak hajlandók elfogadni az anglikán egyház tanításait, elutasították a hagyományos egyetemekről, pld. Oxfordból és Cambridge-ből. Később ezekből a kicsi magokból olyan nagy fák lettek, mint University College London, Nagy-Britannia egyik legfontosabb egyeteme. Priestley maga is tanított a Warrington Academyn – itt ugyanis nem az volt a fontos, hogy ki az, aki állít valamit, hanem hogy igaz-e az, amit mond.

Az is jellemző, hogy Priestley nem tett semmi különbséget a teológiai és a tudományos tudás között. Ezért csak a mai modern észnek furcsa, hogy a 18. század egyik legnagyobb tudósa egyházalapító is volt. Tehát tu-

domásul kell vennünk, hogy Priestleynek a természet és az Isten ugyanahhoz a tudáshoz tartoztak, és megérteni az egyiket ugyanazt jelentette, mint megérteni a másikat. A bizonyítékokat, amire elméleteit alapozta, csak úgy tudta összegyűjteni, hogy – az angol kifejezés szerint – „sáros lett a keze”. Vagyis a lába: Priestley csizmája ugyanis ugyanolyan sáros lett azokban a mocsarakban, ahol metángázt gyűjtött, mint Bartóké, amint a székelyföldi falvakban utazott. Természetesen az arisztokrata oxfordi hallgató nem volt hajlandó a sárban gázolni azért, hogy tudást szerezzen a világról.

Bartók unitarizmusa erős kapcsolatban van népzene gyűjtésével. Fia, ifjabb Bartók Béla, az Unitárius Egyház volt gondnoka szerint, édesapja az unitarizmust Erdélyben fedezte fel. Azt gondolom, hogy Bartók „Nietzsche-i” gondolata – amit 1907-es levelében magáénak vallott – 1916-ra már úgy változott, hogy inkább az erdélyi unitarizmus viszonylag nem-hierarchikus társadalmi struktúrája vonzotta őt. Talán az is tetszett neki, hogy a székelyek között – a legenda szerint – nincs osztálykülönbség, mivel minden székely „nemes”. Akár így van, akár nem, bizonyára azt a zenei és kulturális tudást, amit az erdélyi falvakban szerzett meg, olyan eszközként értékelte, amivel le tudta bontani a hagyományos osztrák-német zenei világot. Ezt a hagyományt, ami nem értékelte a népi kultúrát, csak akkor engedte be a hangversenytermébe, ha valamit egzotikusnak talált benne. Ugyanakkor a „népiesség” a hagyományos zene-kultúrában csak a felszínen volt: figyeljük meg, hogy Haydn hogyan használta a horvát népzene műveiben. Azért nem ismerjük fel ezeket a „népi” dallamokat most, mert úgy változtatta a dallamok ritmusa és összhangzati tartalmát, hogy azok beleilleszkedtek az akkor alakuló kozmopolita, klasszikus stílusba.

Mivel Bartók nagyra értékelte a népzene, próbálta „tudományosan”, minél pontosabban lejegyezni, egy igazából nem megfelelő eszközzel, a

zenei írásrendszerrel. S miközben a korábbi zeneszerzők, Haydn, vagy Liszt „javítani” akarták a dallamokat, amikor saját zenéjükben felhasználták, Bartók úgy tisztelte a népzene, hogy változó hangütemekkel, furcsa zenei módokban bemutatta annak ritmusát, lelkiismeretes módon leírva a dallam minden disztitét, minden glissandóját.

Bartók észrevette, hogy az igazi népzene nem idomult az osztrák-német hagyomány elvárásaihoz, és ez szabadította fel, hogy teljesen szokatlan zenei eszközöket használjon a saját zenéjében. Így próbálta összeegyeztetni Közép-Európa legrégebbi zenéjét Európa legradikálisabb stílusával. Bartóknak pontosan azért sikerült ekkora haladást elérnie, mivel tudását az akadémián kívülről szerezte. Akárcsak Priestley, Bartók sem szégyellte a sárba nyúlni és onnan kiszedni a vasércet. Így zenéje tökéletesen tükrözi azt a sáros igazságot, amelyet azokban a falvakban talált, ahol magyar, székely, román és szlovák lakik egymás mellett.

Bartók népzenevel kapcsolatos tudományos lelkiismeretét mostanában Kárpáti János jegyezte fel. Bartók szavait idézi, az ún. bolgár ritmussal kapcsolatban:

„Mikor én ezeket a szokatlan ritmusokat, amelyekben annyira finom különbségek a döntők, először láttam, alig tudtam elképzelni, hogy ezek csakugyan élnek! De aztán úgy rémlett, mintha a saját gyűjtésemben levő oláh anyagban is találkoztam volna hasonló jelenséggel, de – hogy úgy mondjam – nem mertem annak idején észrevenni! Régi fonogram-lejegyzéseim közt voltak olyan táncdarabok, melyeket a legnagyobb lelki nyugalommal pl. 4/4-ben írtam le, egyforma negyedekkel – azaz hogy mégsem teljes lelki nyugalommal, mert odaírtam ezt a megjegyzést: »az ütemnek vége cigányosan megnyújtva«... Régi fonogram-lejegyzéseimet azóta alaposan revidéáltam: kiderült, hogy a román anyagnak talán 5%-a is szintén ún. bolgár ritmusban van...”

Folytatás a következő számban.

Himnusz az anyanyelvhez

– egy magyar tanár köszönete
Sütő Andrásért –

„Engedjétek hozzám jönni a szavakat”
„Engedjétek hozzám jönni önmagamat.”

Sütő András
1927–2006

Bibliai ihletettségűek és bibliásan csengnek ezek a Sütő-mondatok.

A saját magától elidegenedett 20. század talán legszebb, legsúlyosabb mondatai. Bennünket, erdélyi gyökerekkel megáldott magyarokat, különösen megérintenek.

Szíven ütött a hír, hogy Ő is elment. El, az örökkévalóságba.

Napok óta emléktöredékek tolakodnak elő, mozaikképek, csikszeredai tanárkodásom idejéből,

mert ott és akkor még súlya volt a tisztán hangzó szónak, Sütő gondolatai világítottak. Megkínzott és felemelt egy időben. Egymásnak adtuk a könyveket, a gondolatokat. Összekovácsolódtunk általa. Szavai erősítettek a magyar szó hitében, emberi tartásban.

Mondják róla, hogy az ember és az író alapállását három szempont határozza meg: lényeglátása, az anyanyelv iránti elkötelezettsége, képalkotó fantáziája. Szerintem – ha súlypontozzuk – az anyanyelv megőrzése, a nemzet féltése a mozgatórugó. Ő nemcsak megtanulta, hitte is: „Nyelvében él a nemzet”. A kisebbségi létben ez volt az egyetlen kapaszkodó.

Honnan is jön az ő különös érzékenysége, az „isteni szikra”? Pusztakamarás szórványfalu. Nagyapja (bapó) meséiből, történeteiből kihallatszik a magyar nyelv nagysága, lehetőségei... Környezetében – miközben Arany János Toldiját olvassa – döbbenetes nyelvromlást tapasztal. Újra meg újra elolvassa Toldit, s megjegyzi: „Nyelvünk erdőzúgását hallgattam benne”. Ez szüli meg az elhatározást, mint Mikszáthban: írni, szépen írni! Ez a szándék az enyedi kohóban edződik, csiszolóódik, s tetté érlelődik.

1948-ban az *Utunk* közli első novelláját, aztán egymás után jelennek meg játékos, humoros írásai. 1955-ben Veres Péter – egy azóta publikált levelezőlapon – atyai hangon szól hozzá: „Kedves öcsém! ...vigyázz! – a népieskedés hátramezsgyéjén jársz... Hegyeket lehetne elhordatni ezzel a néppel, de csak szívvel.”

1959 után megtorpan. Évekig alig közöl. Erre a „csendre” is figyelnek irodalmi berkekben. Mikor és hogyan fog

megszólalni? És Ő az *Anyám könnyű álmot ígér* címen kiadott esszéjével most már igazán berobban az irodalomba. Csóori így fogalmazott: „Sütő András, Illyés Gyulához méltó hangon magát a magyar nyelvet tette alkalmassá arra, hogy a földtől az égig érő tilalmak ellenére fájdalmainkat, haragunkat, apokaliptikus sérelmeinket elmondhassuk. Sütőt fiatalkorában megérintette a szocialista romantika, előtte is kinyílt a politikai tér, de minél előbbre jutott, élményei annál riasztóbbakká váltak. Félárbocra leengedett tekintete hozzásegítette őt ahhoz, hogy ne vesse magát újabb és újabb szelekkel, és megtörtént a felébredés. A kisebbségi magyar író önkéntes feltámadása megélenkítette az egész Kárpát-medencei magyar irodalmat!”

Minden szempontból egyedi, sütői az *Anyám könnyű álmot ígér*. Jelképrendszere döbbenetes és sziporkázó egyszerű. Sorshordozóvá válik a cöveklábú asztal, a láncos kutya, a kút, az elszalasztott méhraj. Mintha azt mondaná: Jaj, mit veszíthetünk el még!

A másik mozaikdarabka a halálba nyargaló lócsiszár vallomása: „Egyezkedés közben veszett el minden.”

A harmadik – hiszen három a magyar igazság – a *Csil-lag a máglyán* Szervét Mihályának párbeszéde Kálvinnal:

„Kálvin: Minden újtásnak hatása van.

Szervét: Eddig, s ne tovább. Pedig hiábavaló és lehetetlen bárkinek is megparancsolni, vagy bárkit is erőszakkal kényszeríteni, hogy hite, gondolkodása ilyen vagy amolyan legyen. Miként merészkedik a dőreség oly titkos lelki dolgot, amely a meggyőződés, a zabla alá vetni? Az efféle kényszer csak hazugságot és színlelést fiadzik. Az én gondolataim, János, vámmentesek.” Visszhangzik e sorokban a tordai országgyűlés rendelete, s Szervéttel egyszerre Dávid Ferenc hangja is határokön átívelő, érvényes erkölcsi érték hangjává magaslik.

Szomorú, hogy Sütő nagy történelmi drámái, a tetralógia, Magyarországon alig ismertek.

A marosvásárhelyi társulatban Harag György, majd Kincses Elemér rendezésében Héjja Sándor izig-vérig hiteles játékaival gazdagabbak az erdélyiek.

Elment Sütő András, az ember, azt is mondhatnánk, a mártír. Mert most is látjuk a tömeg élén gyertyával és könyvvel, amely szigorú szimbóluma volt az igazságkövetelésnek és a jognak, amikor a látó ember a szemét vesztette, mintha akkor gyökerezett volna meg benne a halál, a szemüregben megrekedt csonkban fejlődött ki a gyilkos melanoma. Drámáiba illő jelképként.

Ő nem fogadta el a szemet szemért indulatokat. Inkább odaadta életét is.

Hisszük, hogy könnyű lesz az álma Marosvásárhelyen, a vártemplom temetőjében, a Bolyaiak mellett. Mert súlyos, gyönyörű szép álmát ránk hagyta: a szavak érvényességét és a nemzet önbecsülését.

M. Vári Judit

„A nyelv ma néktek végső menedéktek!”

„Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek,
Vigyázzatok: a nyelv ma szent kehely,
Ki borát issza: Élet borát issza,
Előre néz s csak néha-néha vissza-,
S a kelyhet többé nem engedi el!”

(Reményik Sándor: Az ige)

Többen is voltak, ha nem is olyan sokan, lángoszlopai Erdély magyarságának a múlt század második felében. Mindenképp kiemelkedett közülük: Márton Áron, római katolikus püspök, aki minden erdélyi magyar lelki támasza volt a kommunizmus idején, és a protestáns-református Sütő András, író, aki minden erdélyi magyar, az összmagyarság nyelvőrzője volt. Miután megtalálta igazi hangját a kommunista diktatúra szorongatásában, egy olyan remek életművet alkotott, amely sokáig megtartónk lehet a világ vásárába taszigált, hurcolt magyarságnak.

A Reményik Sándor által megfogalmazott vigyázó féltés mellett Kosztolányi biztatása jelenthetett bátorítást és védelmet, amikor nyelvünk forgácsainak fává való összeálmodásának nem veszélytelen munkáját végezte, például a sikaszói nyaralójában, a nyelveltüntető szekusok ügybuzgalma mellett. „Erős várunk nekünk a nyelv!” – zengte ő is ezt a reformáció korabeli zsoltár-parafrazist. Vagy olyan imádságokat fogalmazott meg, amilyent a Csillag a máglyán Szervét Mihályának, hitünk pionírjának ajkaira adott: „Segíts meg, Istenem, életemnek e nehéz órájában. Ne oltsd ki bennem, Uram, a gyertyát, te gyújtottad meg azt... te parancsoltad meg a szólást, és ítélted örök kárhozatra a hallgatást... Te parancsoltad meg, Uram: amit néktek a sötétben mondok, a világosságban mondjátok; és, amit a fülbe súgva hallotok, a háztetőkről hirdessétek. Jól tudom, mindezért pedig halálra adja testvér a testvérét, atya gyermekét, és támadnak magzatok szüleik ellen és megölik őket. Azért ne féljetek tőlük, mert nincs olyan rejtett dolog, ami napfényre ne jőne, és olyan titok, mely ki ne tudódnék... A te műved, Uram, a kényszer, a szavaimat formáló sugallat; a nyájterelő Jákob varázslata az ivóvizünkben, falat kenyereinkben, szerelmünkben, szándékainkban és minden tétova mozdulatunkban az igazságért, mely bennünk lakozik, s mégis oly távoli, és immár csak álmainkban adhatunk neki fekhelyet.”

Az igazságot kimondó és megőrző nyelvről vallásos rajongással beszél: „A nyelv nem szentírás, de kapcája sem akármifajta betyárkodásnak. Boldogságunknak nem egyetlen varázsköntöse, de váltóing sem a hiúságok vásárterein. Nem isteni parancsolatok gyűjteménye, nem is öncél, hisz épp emberi céljaink szolgálatában virágozik föl a nemzetek ajkán. A nyelv - a nyelvünk - nem szentírás,

mert annál is több: szentség, amelynek érvényességét nem érintik világnézeti korszakváltások; szentségünk és szentségtartónk, a magyarság szellemi értékeinek foglalata... Anyanyelvünk! Hajnaltalan történelmi virrasztások pirosszemű pesztonkája. Senki sem látta őt a bölcsőben, de csecsemő-arcát bárki fölidézheti magának, ha lehajol egy cseppet. Nem a földig, nem az alázatig. Hanem ahol egy gyermeki tudat szintjén kezdenek a szavak nyiladozni. Induljatok el vele az anyanyelv ösvényein és meglátjátok a bölcsőt, amelyért a Körösi Csoma Sándorok hasztalan kelték nagy vándorútra. Akik a hiúságok vásárterein kiléptek önmagukból, egyedül a gyermekkel jutnak vissza az egyetlen lehetséges otthon égtájai alá. Mit csináltál a rád bízott találmányokkal? Nincs más számonkérés, csak a gyermekeink tekintetében. Ahány anyanyelvi szóra váró gyermek: jövőnknek megannyi lámpása a meglódult időben.”

„A szülőföldnek sírhantjelöltjei vagyunk” – kezdi egyik esszéjét Sütő András, majd így folytatja később: „Mert az utolsó hely az, ahol nevünk emlegetése kilobban. Amikor mindenütt elfelejtettek: a szülőföldnek még mindig akad mondandója rólunk. Ha csak sóhajnyi vélekedése is. Lám, ez az ember földarabolta a bölcsőjét, apró piros bárkákat készített belőle az utána jövőknek. Fagyott sóhabokon, szikes földön ringanak, s a párnájuk alól Édes-anyanyelv szavai kandikálnak a jövő felé... Ezért a szülőföldnek nem csupán sírhantjelöltjei vagyunk. Hanem legelső sorban őrizői és nevének fényesítői. A szülőföld horizontján a nappal együtt kélnék föl szellemünk óriásai. Fényük sehol sem olyan erős, mint a szülőföld egén, amely némelykor elfér egy esernyő alatt is. Annál otthonosabb és kedvesebb annak, aki ott búcsúzik el csillagaitól, ahol azokat a bölcsőből megpillantotta.”

Sütő András ott búcsúzott el, már csillaggá lett ő is, hogy ragyogjon életünk egén. Járjunk e csillag nyomán is nyelvrontó időnkben, mentve, a ránk sóvárogva néző Édes-anyanyelvünk szavait, az általa földarabolbt bölcsőjéből nekünk készített piros bárkáinkon.

Balácsi László

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Egyházközségünkben eseményekben gazdag szeptemberünk és októberünk volt.

Szeptember 17-én Nőszövetségünk megtartotta második közgyűlését.

A Magyar Televízió az Őszi hálaadó istentiszteletünket szeptember 24-én közvetítette, mely alkalommal a szószéki szolgálatot Rázmány Csaba püspök végezte, az úrvacsorai ágendát Léta Sándor lelkész mondta.

Egyházközségünk vendége volt tíz napig a kanadai testvérgyülekezetünk – First Unitarian Toronto – kilenc tagja: Mary Ellen és John Warren, Michiomi Kabayama és Kathleen Willing, Stan Yack és Mo McMahon, Doug Campbell és Ellen Campbell, valamint Peter Tiefenbach zongoraművész.

Vendégeink, híveink támogatásának és vendégszeretetének köszönhetően, nagyon jól érezték magukat: városnéző programot kínáltunk, ellátogattunk Bartók Béla emlékházához, valamint a Farkasréti temetőben megnéztük Bartók Béla sírját, éppen szeptember 26-án, halálának 61. évfordulóján. Sepsi-Kovács Éva gondnoknőnk segítségével külön parlamenti látogatást biztosítottunk. Dr. Kiss Balázs és felesége Zsófia felajánlotta otthonát megvendéglésükre és fogadásukra.

A testvérkapcsolat és lelki élet terén két fontos eseményben volt részünk. Szeptember utolsó vasárnapján vendégeink részt vettek őszi hálaadó istentiszteletünkön, és híveinkkel együtt úrvacsorában részesültek. Majd Peter Tiefenbach zongoraművész Bartók, Kodály, Grieg zenedarabokat játszott. Tudomásunkra jutott, hogy Eduard Grieg norvég zeneszerző is unitárius volt. A rákövetkező vasárnap (október 1-jén) testvérgyülekezetünk tagjai unitárius-univerzalista szertartás szerinti istentiszteletet tartottak, amelybe híveinket is bevonták, ezáltal is szorosabbra fűzve a gyülekezeteink közötti testvéri kapcsolatot.

Október 8-án emlék-istentiszteletet tartottunk, az Aradon kivégzett 13 vértanúra emlékezve.

Október 15-én egy újabb különleges zenés áhítatot tartottunk templomunkban, mely alkalommal, Regula Berger svájci énekesnő a Werbeck módszert használva Kodály, Liszt, Rahmanyinov, Liapunov zenedarabokat énekelt, Berzsenyi Dániel, Kölcsey Ferenc, Radnóti Miklós versei alapján.

Szertartásaink:

Augusztus 8-án megkereszteltük Gáll Gyula és Csizsér Ilona kislányát, Borbálát.

Augusztus 19-én egyházi megáldásban részesítettük Márkus Gábor és Faragó Imola házasságkötését.

Augusztus 31-én utolsó útjára kísértük Zágony Sándorné, született Lázár Ilona 90 évet élt testvérünket.

Szeptember 5-én utolsó útjára kísértük Váradai Miklós 84 évet élt testvérünket.

Szeptember 16-án megkereszteltük Gotthárd Béla és Jobb Edit kislányát, Henriettát.

Október 1-jén megkereszteltük Benkő Csilla és Sebők Ferenc kislányát, Eszter Evelint.

2006. szeptember 22-én, szívinfarktusban váratlanul távozott az élők sorából Dénes György 59 évet élt testvérünk.

Dénes György 1947. március 7-én született, Kolozsváron. Az Unitárius Teológiát 1969-ben végezte el és Verespatakra helyezték lelkésznek. 1976-ig szolgált a verespataki gyülekezetben. Majd világi pályát választott, elvégezte Kolozsváron a Műszaki Egyetemet és mérnökként dolgozott. 1991-ben, családjával együtt Magyarországra költözött.

1972-ben házasságot kötött Fodor Zsuzsannával. Házasságukat, a Jó Isten három gyermekkel ajándékozta meg: Zsuzsannával, Györggyel és Zoltánnal.

Testvérünket 2006. október 9-én kísértük utolsó útjára és helyeztük el földi porait a Farkasréti temetőben. Kegyelettel emlékezünk testvérünkre, Isten adjon csendes pihenést, lelkének örök üdvösséget, gyászoló szeretteinek vigasztalást.

Léta Sándor

Harangszentelés és keresztelő Magyarúton

A Nagy Ignác utcai templom gyülekezete már megszokta évek úzusa szerint, hogy „ha szeptember, akkor Magyarút”. Évek óta már, hogy kétszer egy évben, május, illetve szeptember egyik szombatján a magyarúti ingatlan megtelik emberekkel – nagy-nagy örömeinkre: sok gyerekkel –, az istentisztelet után pedig együtt költjük el a szabad tűzön főtt gulyáslevest és a faszénen sült étkeket, köztük az elmaradhatatlan flekkent.

Idén szeptember 23-án volt ez a kiruccanás, mely különleges eseményt hozott. A csodálatos kora őszi napsütéses időnek is köszönhető, hogy mintegy 150-en zárandókoltunk ki Magyarútra.

Mint azt sokan valószínűleg tudják, a magyarúti telek sokkal nagyobb volt, csak két részét eladták. Ekkor a telken lévő harangláb az új tulajdonos területére került. Évek óta folyamatban volt egy tárgyalás arról, hogy új tulajdonosa a haranglábát nekünk visszaadná, hiszen számára az nem fontos, de – úgy tűnik – az dugába dőlt.

Dr. Barabássy Sándor presbiterünk és családja úgy döntött, a maga módján és nem utolsósorban a maga erejével vet véget ennek a helyzetnek. Jelesül annak, hogy ennek az unitáriusok számára fontos szakrális helynek nincs haranglába, bár a harangot évtizedek óta a Nagy Ignác utcai templomban őriztük, remélve, hogy egyszer újra méltó helyére kerülhet. Barabássy Sándor úgy döntött: adományoz a közösségnek egy haranglábát. A feladat nem volt könnyű, hiszen mindenekelőtt meg kellett találni az építmény helyét, formáját, anyagát.

De Barabássy Sándor nem ismert lehetetlent. Alaprajzot, tervrajzot tanulmányozott és készített, jövőt, életet álmodott a telekre, majd eldöntötte, hol van az a szakrális pont, ahová a haranglábát el kell helyezni, hogy a közeli jövőben remélhetőleg felépülő ifjúsági és szabadidő központ épületeivel összhangban legyen az elhelyezés. Nemcsak ötletekkel állt elő, hanem tevőlegesen is részt vett a fából készült harangláb felállításában, a tervezéstől az

alapanyag megtalálásán és megvásárlásán keresztül, az alap elkészítésében, a harangláb oszlopainak faragásában és végül felállításban. Ebben a sokrétű munkában építész fia Őrs segítette. Ezek után természetes volt, hogy az adományozót illette az a tisztesség, hogy elsőként húzza meg a harangot a szokásos magyarúti istentisztelet előtt. Megindító, lélekemelő pillanat volt. Úgy gondolom, az ott levők közül senki nem fogja elfelejteni.

Van már tehát harangláb a telken, s mi több, harang is lakik benne. A harang neve *Schweitzer Albert*, és 1959-ben készült Hollandiában. Az ötven évvel ezelőtti események fölkellették a külföld figyelmét, és a hollandok úgy döntöttek, adományoznak egy harangot a Budapesti Unitárius Egyházközségnek. Azóta a harang pihent, várta ébredésének pillanatát, mely – dr. Barabássy Sándor jóvoltából – végre eljött.

A harang felállításában végzett munkájáért Vadady Attilát is köszönet illeti meg, hiszen a több évtizedes por- és rozsdaszennyeződéstől énekvezérünk tisztította meg a harangot.

A nagyszerű tervezésnek köszönhetően a harangláb egyúttal a szabadtéri istentiszteletek szószékéül is szolgál, melyen Kászoni József tiszteletes tartott elsőként szolgálatot, aki egyúttal a harang felszentelését is végezte. Tiszteletesünk szószéki beszédében a harang nemzeti történelmünkben betöltött fontos szimbolikus

szerepéről beszélt, melynek aktualitását a nándorfehérvári diadal 550 éves, valamint az 1956-os forradalom és szabadságharc 50 éves évfordulójával példázta.

A köszöntések rendjén elsőként a harangláb szülőatyja, Barabássy Sándor szólt a gyülekezethez és Magyarúti, illetve a harangláb szakrális jelentőségét hangsúlyozta. György Tibor a 30-as, 40-es évek magyarúti cserkésztabornainak emlékét idézte fel. Megemlékezett tavaly elhunyt barátjáról, néhai dr. Nyíredy Szabolcsról, akivel együtt boldog ifjúságuk jelentős részét Magyarúton töltötték, a János Zsigmond Unitárius Cserkészcsapat vezetőiként. A sokunk által ismert és nagyra becsült Szabi bácsi a '90-es évek elején újrászervezte az unitárius cserkészmozgalmat, amely azonban nem bizonyult hosszú életűnek.

Elekes Botond főgondnok és Zoltán Csaba egyházközségi gondnok megköszönte és méltatta Barabássy Sándor áldozatos támogatását és adományát, mely a rendszerváltás óta eltelt időszakban a legnagyobb léptékű magánkezdeményezés volt egyházközségünk életében.

Az ünnepélyes harangszentelést keresztelő követte. A legifjabb Schmidt csemetét, Schmidt Dániel és Gárdai Andrea elsőszülött leányát, Veronikát Szász Adrienne pestszentlőrinci lelkész keresztelte. Veronika és hozzátartozói, köztük egyházközségünk gondnoka, Schmidt Gábor, Veronika nagypája, büszkén mondhatják el, hogy Veronikát a magyarkúti harangavatás alkalmakor keresztelték meg.

Egyébként nem ő volt az első gyermek, aki Magyarkúton részesült keresztelésben, ismereteink szerint néhai Huszti János püspökünk és egyházközségi lelkészünk másodszülött fiát, Zsoltot is itt keresztelték. De a magyarkúti szabadtéri is-

tentiszeletek újabb kori történetében 2000 óta is tartottunk már keresztelőt.

„Vrede en liefde” áll a felirat a harangon, azaz „Béke és Szeretet”. Ezt hirdeti minden alkalommal, amikor csak megszólal, de pusztán létevel is, új lakásában, a haranglábban.

Az egy igaz Isten adja, hogy a kicsi harang ereje nagy legyen, üzenete jusson el a világon mindenhová és találjon visszhangra. (De legalább kicsiny hazánkban és kicsiny egyházunkban.) Úgy legyen.

Léb Erzsébet és Zoltán Csaba

Az emlékezés ünnepi Debrecenben

Az unitáriusok büszkék Bartók Bélára, de nem nagyon ismerik őt. Bartók zenéje nehéz. Nem a lazítás háttérzenéje. Hallgatni és játszani őt nem kikapcsolódást nyújt, hanem bekapcsolást, az értelem és az összegző gondolkodás bekapcsolódását. Mert zenéje a gondolkodó ember válasza a természet rendjére, s a rend részeként jelen levő rendtelenségre is. A harmóniára vágyó ember nem lehet süket a létező diszharmoniaira. Válasz a nemzeti öntudat kérdéseire és az egyetemes emberi öntudat kihívásaira.

„Keserves és hosszú az út a léttől a megismerésig, a megismeréstől a fölismerésig.

A megismerés üdvözítő módja nem a megfogalmazás, hanem a teremtés.

A fölismerés a küzdelem.

Így születik a nyugalom: nyugtalanságok egyensúlya.” (Sz. D.: Bartók Amerikában)

Ha mégis úgy szeretnénk büszkék lenni, hogy közünk is van hozzá, jó, ha egy már beavatott személyt kérünk meg, hogy vezessen ebben a megismerésben. Így jutott eszembe elhívni, felkérni Alan Williamst, Angliában élő unitáriust, kortárs zeneszerzőt. Ő a zenéje felől közelíti Bartókot, de mint unitáriusra is belülről tekint. Filozófus lélekként, s tanárként jó összegzését adhatja Bartók lényének. Előadását, melynek címe: „Unitarizmus és nemzetudat Bartók zenéjében” és zenei hitvallását hallhatta az Unitárius Találkozó közönsége Pestszentlőrincen és másnap Debrecenben az unitáriusok és az érdeklődők. Aki hallotta, azt hiszem, Alan közvetlensége által Bartókhöz is közelebb kerülhetett. A debreceni szeretetvendégségen Tóth Eleonóra és Szanyi Kata Bartók-hegedűduók fuvolaátiratát játszotta, és újra gyönyörködhettünk Bálint Kinga testvérünk szép és egyre csiszoltabb hangjában, aki Bartók

népdalfeldolgozásaiból adott elő. Minden előadónknak köszönjük az igazi ünnep megteremtését!

Ez a jól sikerült rendezvény magasra tette a mércét. Az 1956-os forradalom évfordulóját is hasonló színvonalon és nyitottsággal szeretnénk megünnepelni. Ezért Balla Bálint, Berlinben élő szociológust kértük, elevenítse fel a 70-es években publikált nagy hatású tanulmányát, melynek témája: A Magyar Október transzcendens távlata, s helyezze akkori gondolatait a jelen kontextusába. Nagy izgalommal várjuk Őt Debrecenbe, és minden érdeklődőt a november 8-án rendezendő szeretetvendégségünkre.

Miklósi-Vári Katalin

Unitárius hírek Füzesgyarmatról, Gyuláról és környékéről

A Kossuth Rádió augusztus 18-i unitárius félórájának tartalmas beszámolója után, melyben Veres Emese Gyöngyvér szerkesztő riporter a helyszínen örökítette meg az alföldi búcsúnk élményt adó mozzanatait, teljes odaadással az őszi tennivalókra összpontosította erejét kis gyülekezetünk: fogadni az árkosi testvérgyülekezet tagjait és felkészülni az őszi ünnepekre.

Szeptember 12-én Budapesten, a Hőgyes Endre utcai Bartók Béla Egyházközség templomában megkereszteltük dr. Sebestyén Zoltán egyetemi tanár és Such Anna közgazdász második fiúgyermekét, aki a keresztségben az Artúr nevet kapta. Isten áldása legyen a kisfiú életén, hogy növekedhessen testben és lélekben, Isten és emberek előtt való kedvességben.

Szeptember 16-án Dévaványán a Bartók Béla-émlék rendezvényén, a református templomban, Béres János lelkésztestvérem meghívására áhítatot és előadást tartottam az unitárius Bartók Béláról, ami után nagyszerű, lélekemelő művészi hangversenyt hallgathattunk meg.

Szeptember 17-én templomunkban megkereszteltük Gulyás János békéscsabai felnőtt testvérünket. Vallásunkat felesége, az erdélyi Vargyason született Soós Emőke, bábszínművész hatására választotta. Rövidesen meg is akar konfirmálni, majd pedig kéri házasságuknak megáldását is. Adja az Isten, hogy lelki békességet találjon a mi „egy Isten” hitünkben. Ugyancsak e vasárnapon, délután megnyitottuk a hittanos évet. A gyermek-istentiszteletet Nemes Zsolt biharnagybajomi és Zs. Nagy Sándor hittanosok végezték. A megnyitó szeretetvendégséggel és tombolázással zárult. Köszönjük a híveknek a hozott adományokat.

Szeptember 23-án Béres János és felesége, a dévaványai lelkészházaspár meghívására meglátogattuk Szekszárdon egyik ismerősüket, unitáriusok után is érdeklődve.

Szeptember 24-én, az Őszi Hálaadás ünnepén úrvacsorázó istentiszteletet tartottunk itthon, a Borostyánkert Idősek Otthonában és délután Gyulán, a szórványegyházközségben. A másfél száz lelkes gyülekezetből 55-en éltek az ünnepi úrvacsorával. Füzesgyarmaton Keblusek Béla virágkertész egy gyönyörű, szinte az egész úrasztalát beborító őszi csokrot készített. Ezt egészítette ki kedves szeghalmi híveink, a Kovács házaspár és Emődi Józsefné két, izléselesen összeállított gyümölcsöstála. Ezeknek tartalmát és egy házi sütésű kalácsot felajánlották és szétosztották a hívek között. Igazi agapé, szeretetvendégség volt, amilyen nem volt eddig még gyülekezetünkben, de ezután gyakorolni fogjuk.

Szeptember 30-án megkereszteltük Nagy Kálmán és Horváth Rita kisfiát, aki a keresztségben az István János nevet kapta. Isten éltesse a kisfiút, növelje nagyra egész-

ségben. Ugyanazon a napon, délután nagy sikerű Petőfi Sándor-irodalmi esttel megkezdjük az őszi idényét e sorozatunknak. Már két éve, hogy egyházközségünk hírnevét ezekkel a rendezvényekkel is öregbítjük. Mintegy 15 szavaló és énekes szerepelt híveink, gyermekeink, szimpatizánsaink köréből. Több mint 200 versszak hangzott el és egy tucatnyi Petőfi-dal. A városi TV két adásban is műsorára tűzte ezt a produkciónkat is, akárcsak az előzőeket.

Október 1-jén megemlékeztünk szeretteinkről az Idősek Világnapja alkalmából

Október 5-én Gyomaendrődön, szintén az Idősek Világnapja alkalmából szerepeltünk a Füzesgyarmati Nyugdíjas Klubunk Dalárdájával. Feleséggel erdélyi dalokat énekelünk.

Október 6-án megemlékeztünk az aradi 13 vértanúról és virágokat helyeztünk el az emlékkönel.

Október 7-én részt vettünk a Pestszentlőrincen rendezett II. Magyarországi Unitárius Találkozón. Füzesgyarmatról és Biharnagybajomból 13-an, Gyuláról és Békéscsabáról 3-an, Budapesten élő híveink közül 4-en vettünk részt e, magunkra nézve fontosnak tartott találkozón.

Október 8-án részt vettünk feleséggel egy csodálatos ünnepségen Kiskunfélegyházán, az impozáns egytornyú katolikus templomban tartott lovagavatáson. A Nemzetközi Szent György Vitézei Lovagrend a nyáron tábori püspökévé nevezett ki, és ebben a minőségben én is prédikáltam a hatalmas gyülekezet előtt és megáldottam a Rend új zászlóját, az új avató pallost és lovagi keresztekét.

Október 12-én egyháзам képviselőként részt vettem a Város új vezetésének beiktatásán.

Október 15-én és *17-én* feleséggel és „művész-csoportommal” részt vettünk a Füzesgyarmati és Szeghalmi Városi TV közös felvételein, ahol a templomunkban és a templomkertbeli emlékműnél felvett versekkel, énekekkel és kerekasztal-beszélgetéssel szerepeltünk egy október 22-én és 23-án sugárzott 80 perces műsorban.

Október 18-án, városunk szülöttjének, a költő Hegyesi Jánosnak emléknapijában voltam jelen.

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évforduló megemlékezéseiben nem csekély a része az unitárius közösség szerepvállalásának. A városvezetéssel sikerült megegyezni, hogy az 50. évforduló méltó helye csak a templom. A szervezés során úgy alakult, hogy 23-án a református templomban kezdtük a műsort ökumenikus áhítattal, polgármesteri emlékbeszéddel és a békéscsabai Jókai Színház művészeinek előadásával. Fél tizenegykor koszorúzás volt a központi kopjafánál. 11 órától a mi templomunkban folytatódott az ünnepség versekkel, énekekkel, Zoltáni Zsolt énekművész gitárműsorával, az emléktábla leleplezésével és ökumenikus megáldásával. Majd a templomkertbeli '56-os emlékműnél virágoztunk és közös imával zártuk a megemlékezést. 12 órától a Vadászházban megtartottuk az egyházközség szervezésében, az Önkormányzat, az Egyházunk, a Vadásztársaság,

valamint híveink, szimpatizánsaink támogatásából, adakozásából, felajánlásából elkészített „engesztelődesi” szertartásvendégséget.

Október 23-án este a megyevezetés meghívására feleségemmel részt vettünk Békéscsabán a Jókai Színház ünnepi előadásán és az azt követő fogadáson, ismerkedve az új-régi vezetőkkel. A nyugdíjasklubjainkban végzett időigényes tevékenységünk eredményeként mind Füzesgyarmaton, mind pedig Bélmegyeren híveinkből és szimpatizánsainkból dalárdákat szerveztünk, ahol minden héten két nap gyakorolunk. Most is készülünk, hogy az október 29-i rádiós istentiszteleten szépen szóljanak a zsolttárok és a műsorba felvett énekek. Eddig még soha nem fordult elő, hogy nyilvános adáshoz (volt bőven az évek során

ilyen!) máshonnan kelljen énekeseket hívni, mert ez nekünk fáradságunk eredményeként mindig megvolt és lesz.

Október 31-én Bélmegyeren a Hősökre és Szeretteinkre emlékezünk a mi szolgálatunkkal.

November 1-jén itthon tartunk emlék-istentiszteletet Halottak Napja alkalmából.

Amíg eljön az advent, addig lesz még egy-két tennivalója kis közösségünknek:

November 15-én, Dávid Ferenc halálának emléknapja is sikeres rendezvényeink közé tartozik. November második felében tartjuk a gyulai unitárius konferenciánkat. (18-a vagy 25-e)

Hisszük, hogy Istenünk ezután is megáldja fáradozásainkat, éppúgy, mint az eddigiekben.

Balázi László

Árkosiak vendégségben az Alföldön

Szeptember eleje mind az egyházközség, mind pedig a városkánk számára sokáig emlékezetes marad. Hol a lakásunk környékén, hol a templom és vadászház környékén, hol a fürdő környékén vagy a város főterén és utcáin izes, székely beszédre, néha dalolásra lehettek figyelmesek a helybéli járóelők. Az Árkosi Unitárius Egyházközség 15 tagú küldöttsége érkezett hozzánk szeptember 4-én az esti órákban. A Székely János és Enikő lelkészpár vezette csapat fogadása lázba hozta nem csak az unitáriusokat. Számunkra nem üres malaszt a testvéregyházközségi kapcsolat az erdélyiekkel, hanem élő valóság. Közel 10 éven át hasonló kapcsolatunk volt a Jobbágyfalva-Nyárádszereda Egyházközséggel, amíg a gonosz szándék véget nem vetett ennek. De a szívből nem lehet a sok együtt töltött élményt kisépíteni, aminek ékes bizonyítékaként a nyárádszeredai templomépítéshez félszáz ezer forintot juttattunk el, és még igyekszünk gyűjtést rendezni testvéreinknek. S a kapcsolat is él személyekre, családokra korlátozva, ahol, és akikkel gyülekezetünk tagjai annyi szép időt eltöltöttek.

Ilyen érzésekkel és gondolatokkal építjük a nyolc éve működő kapcsolatot az árkosiakkal is. Mióta hazajárunk és elvisszük híveinket a szejkai találkozóra, minden erdélyi út végén nagy szeretettel fogadnak Háromszéken is. Ebből a ránk pazarolt vendégfogadásból akartunk valamiképp visszafordítani. A megérkezéskor a lakásunk udvarán fogadtuk vendégeinket. Azután elszállásoltuk a híres fürdőnk kényelmes lakosztályaiban, amiket az Önkormányzat, a székelyeinket tisztelő és szerető Várkonyi Imre polgármester (lásd az előző éveket is) bocsátott rendelkezésre teljesen díjmentesen egy hétre, vele együtt az ingyenes fürdőbelépőket is.

Szeptember 5-én a polgármester fogadta a vendégeket, egy finom ebéddel örvendeztetve meg őket. A vendégekhez akkor csatlakozott a tiszteletes asszony, Budapestről érkezve.

Szeptember 6-án a gyülekezetünk látta vendégül a székelyeket a Vadászházban egy ízletes gidavacsorára, amihez az „áldozati” gidát Bánsághy Sándor, szimpatizánsunk adományozta, és minden egyebet a vendégfogadó hívek adtak össze és készítettek elő Pikóné Ica vezetésével. Az este vendége volt Béres János református lelkész kedves feleségével Dévaványáról, akik szintén Erdély szülpöttei. Remek hangulatú együttlét volt ez az alkalom is. Aznap délelőtt meglátogattuk a Hegyesi János Városi Könyvtárat és a Szitás Erzsébet Képtárat, mindkét helyen tartalmas bemutatót, tárlatvezetést hallgatva végig. A Japán Múzeumunk bezárt.

Szeptember 7-én délelőtt a Falumúzeumot és a Református Egyházközséget látogattuk meg. A múzeumban meglepődve lehetett tapasztalni, hogy 600 km távolságban is, elődeink életvitele mennyire hasonló volt, és mennyi egyforma eszközt, felszerelést, szerszámot és egyebet használtak. Sok hasonlóság volt az árkosi várbeli múzeumban látottakkal. Délután indultunk Bélmegyerre, ahol – ha lehet fokozni az eseményeket – még hangulatosabb volt az együttlét. A fogadás a Szabó Imre vezette Vadásztársaság híres kastélyában kezdődött. Majd bent a Községházán folytatódott, ahol Dán Márton polgármester fogadta a vendégeket. Innen egy kiadós beszélgetés után a napközi étkezdébe mentünk, ahol várt a már említett Szabó Imre „áldozati” vaddisznó-pörköltje az alföldi „tyúkvészből” származó húsvés után, minden egyéb finomsággal együtt, amit a vacsorán részt vevők adtak össze. Nyugdíjas Klubunk Dalárdája szép összeállítással köszöntötte a vendégeket. A fogadáson megjelent a Magyar Országgyűlés legfiatalabb tagja is, Nagy László, és szívélyesen szólott az egybegyűltekhez. Jó hangolással folytatódott és ért véget éjfél tájban a vendéglátás. Közben „gazdára talált” minden árkosi a szombat éjszakai elszállásolásra, mielőtt majd hazaindulnak Székelyföldre.

Szeptember 8-án a dévaványai tűzokrezervátumot nézte meg a csapat. Jó volt látni az Erdélyből is, sajnos kipusztított magyar ritkaságot, a tűzokokat. Székely tisztele-

folytatása a 30. oldalon

Balázi László

Árkosiak vendégségben az...

folytatás a 29. oldalról

tes bivalyért hajlandó lett volna vásárolni tűzokat és hazavinni állatritkaságai közé. (Egy tűzok eszmei értéke 1 millió forint!). Ritka-állat megszerzési szándékáról nem mondott le, mert a már említett református lelkészházaspárnál, Béres Jánoséknál nem kapott valamilyen kacsaritkaságot, de megígérte, hogy visszajön tavasszal tojásért a tiszteletes asszonyhoz (aki Székelyzsomboron, Nyíró József falujában született). Béres tiszteletes bemutatta a gyönyörű templomot, mesélt annak történelméről és a gyülekezeti életéről, jelenéről és valamilyen jövődjéről. E nap délutánjára a gyarmati fürdőben a vendégek összegyűjtötték minden megmaradt elemőzsiájukat és egy nagyon ízletes „pityókakánt” krumpligulyást készítettek. Híveinkből is eljöttek néhányan. Aztán zengett a strand az énekléstől. Jó előzetes volt a másnapi mulatsághoz.

Szeptember 9-én megkezdődött a készülődés haza. E sorok írója is nagyon biztatta már, hogy irány haza, mert az oláhok kilopják a pityókát a földjeikből, amit megmunkáltak. A fűzesgyarmati Nyugdíjas Klubunk szüreti bált rendezett mintegy 150 résztvevővel, és meghívtuk rá a vendégeket is. A bál előtt a városi TV interjút készített a vendégekkel, és a műsort is felvették, amit aztán két alkalommal be is mutattak a városban. A helyi szereplők mellett

nagy és kellemesen fogadott meglepetést szereztek az erdélyiek. Említettük, hogy a hét folyamán több alkalommal is „hangoltunk”. Egy szép, erdélyi és Erdélyről szóló dalsokrot állítottunk össze, amit előadott a rögtönzött „Székely Dalárda”. Óriási siker volt, szem nem maradt szárazon. A jelenlévő polgármester is meghatódva köszönte meg a vendégeknek a jelenlétet, a szereplést. Székely János tiszteletes is köszönetet mondott mindenkinek. Itt is, mint mindenhol, ahol fogadták, ajándékokat adtak át az alföldi testvéreknek. Aztán jött a vacsora és utána a talpalávaló. Éjfélig tartott majdnem a „búcsúkoncert”. Táncstudásukra is felfigyelt az alföldi közönség. A busszal érkezett bélmegyeri vendéglátók aztán „elragadták” székelyeinket, akik másnap, vasárnap indultak haza. Istenáldotta találkozás volt ez egy olyan világban, ahol már a magyart is ellenségévé teszi a magyarnak sok hazug, félrevezető szólam, a történelmi ismeret hiánya, az egymás nem ismerése. Úgy érezzük, hogy ennek az együttlétnek lesz folytatása, kifejezte ezt mindkét polgármester és mindenki, aki részese volt a székelyekkel való találkozásnak. A visszaérkező képeslapokból lehetne sok köszönő, hálálkodó sort idézni, ami megnyugtat, hogy hatalmas szervező és áldozatot hozó munkánk meghozta a maga gyönyörű gyümölcsét: a testvériség erősödését az alföldiek és székelyek között.

Unitáriusok Észak-Magyarországon

Nagyszerű verses-zenés előmenynek lehetnek részesei azok, akik 2006. szeptember 10-én, egy csendes vasárnap délután eljöttek a Miskolci Unitárius Egyházközség rendezvényére. Erre az alkalomra Márk Attila brasói daltulajdonos látogatott el gyülekezetünkbe és tartotta meg egy

korábbi időpontról elmaradt előadását.

A jelenlevők azon a délutánon megérezhették, hogy a *Tiszta szívvel* előadascím egyszerre több jelentést is rejt magában. Jelenti a költőóriás József Attila tehetségét, alkotási módját és tragikus életét, de ezen túl annak a verszenésítő Márk Attilának a műveltségét, életszemléletét és előadói nagyszerűségét is, aki egy gitárral és néhány verseskötetel az addig ismertnek gondolt költő új, eddig rejtett arcát varázsolta a hallgatóság elé.

Az előadó a költő pályafutását követve 14 verset énekelt. Az előadás érdekessége volt az is, hogy a versek kö-

zött a költő életéhez kapcsolódó érdekes adatokat is hallhattunk. Az előadás lemezanyaga a múlt évi centenárium alkalmával jelent meg, több mint 30 előadást ért meg. Először április 11-én, Makón a költő életének első fontos helyén hangzott el.

Az előadás után szeretetvendégségre került sor, amikor kötetlen beszélgetésre és az előadó közelebbi megismerésére nyílt lehetőség. Örömkre szolgált, hogy a gyülekezeti tagok mellett más, érdeklődő személyek is eljöttek az előadásra, s így bepillantást nyertek közösségünk életébe.

Szomorúan közöljük, hogy 2006. október 2-án utolsó útjára kísértük és eltemettük a székelykeresztúri származású *Sófalvi József* testvérünket, aki életének 84. esztendőjében adta vissza Teremtőjének lelkét. Néhai Testvérünk élete példaértékű volt, az unitárius közösség kedvelt, szeretett tagjaként tartottuk őt számon az ország több gyülekezetében is. Elhunyt testvérünknek csendes pihenést, szeretteinek, hozzátartozóinak pedig a veszteség okozta fájdalom enyhülését, Istenben való vigasztalódást kívánunk.

Örömmel hozzuk az olvasók tudomására, hogy egyházközségünk önállóvá válása óta első esetben, 2006. október 29-én keresztelési szertartást végeztünk. Ezen a vasárnapon népes gyülekezet előtt megkereszteltük Csató Emília és Elekes Tamás énlaki illetve kézdivásárhelyi származású, Egerben lakó testvéreink másodszülött kislányát, *Boglárt*. Kérjük Istent, hogy áldja meg a szép család minden tagjának életét, egyházközségünk legfiatalabb tagjának pedig adjon szép, tartalmas, áldott életet!

Lakatos Csilla

K Ö Z L E M É N Y

Tisztelt Adományozók!

Az Unitárius Alapítvány köszöni támogatóinak a 2005. évi személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlását, a befolyt összeg **1 872 577 Ft** volt. Ezen pénzüsszeget pályázati úton kívánjuk szétosztani.

A pályázati összeget karitatív tevékenységre, rendezvények szervezésére, közösségi célt szolgáló felszerelések, berendezések beszerzésére lehet felhasználni.

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma köszöni mindazoknak a támogatóknak a bizalmát, akik felajánlásukkal Alapítványunkat jelölték meg kedvezményezettnek.

Dr. Beke Ildikó s. k.   Gergely Felicián s. k.
elnök   titkár

P Á L Y Á Z A T I F E L H Í V Á S

Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma a
2005. évi felajánlott SZJA 1%-ából
befolyt összeg elosztására pályázatot hirdet.

A pályázat célja: karitatív tevékenységek, rendezvények szervezése, közösségi célt szolgáló felszerelések, berendezések beszerzése.

A pályázatra kiírt összeg **1 900 000 Ft**,
azaz egymillió-kilencszázezer forint.

A pályázat beadásának határideje: **2006. november 20.**

Pályázhatnak a Magyarországi Unitárius Egyház
egyházközségei, egyházi szervezetei.

A pályázatokban kérjük feltüntetni a pályázó bankszámlaszámát is.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük eljuttatni:
Unitárius Alapítvány, 1054 Budapest, Alkotmány u.12.

Dr. Beke Ildikó s.k.   Gergely Felicián s.k.
elnök   titkár

ifjúsági oldal

Egy vasárnapi istentisztelet a Lőrinci templomban

2006. szeptember 17-én szép számmal összegyűltünk a pestszentlőrinci unitárius templomba annak apropóján, hogy a nyári táborok résztvevői találkoztak újra egymással, ugyanúgy, mint tavaly. A gyülekezeti terem megtelt kicsikkel és nagyokkal, szülőkkel és nagyszülőkkel. Mindenki izgatottan várta a nyári erdélyi táborról készült TV forgatás filmjét, amit a televízió adott le pont az istentisztelet ideje alatt az Örömhír című vallási műsorban. Szerencsére a technika és a számítógép segítségével mindenki láthatta a műsort. Nemcsak a forgatásról készített filmet, hanem a rengeteg fényképet is, amit a táborozás résztvevői készítettek. Itt már az aláfestő szöveget Szász Adrienne lelkésznő, a táborok megszervezője mondta. Hogy teljes legyen a jókedv és felidéződjön ismét táborok hangulata (itt most az erdélyi táborra gondolok elsősorban), a vetítés után a templomkertben megkezdődhetett a „mics” sütése, amit mondanak „mititének”, tatárkolbásznak is. A fő tüzemester és sütőgető Kaszai Levente volt. Bizony nem szégyellem, kétszer is sorba álltam érte, persze nem csak én.

A jó hangulatnak az idő is kedvezett, nem bántam meg, hogy én is elkísértem a nyári erdélyi táborozáson részt vevő fiamat.

Ma itt a gyülekezeti teremben volt még egy megható jelenet. Az idén ünnepelte 70 éves fennállását a templom.

Az ünnepségre kiállítás is készült. A tablón egy fénykép, ami talán 1939-ben készülhetett. Rajta az akkori lelkész a konfirmandusokkal. Ezen a képen fedezte fel Kaszai Emi néni a fiatalon meghalt öccsét és mutatta meg unoka-öccsének, Kaszai Marcinak a nagypapját. Emi néni sok képet őriz a családról, de ezt a fényképet itt látta először. Mi mindenre jó a nyári táborok utáni találkozó.

Természetesen a táborok résztvevői jövőre megint szeretnének táborozni nemcsak Magyarokúton, hanem Erdélyben is.

Postás Ildikó

Áldott találkozás

Hol van az ifjúság? Régi hiányosság és igény fogalmazódik meg ebben a kérdésben, amely érdeklődő, de talán inkább számonkérő módon hangzott el több egyházi fórumon is az elmúlt időben. Nem véletlenül, hiszen többen is érezzük, létjogát veszíti el az a közösség, amelynek nincsenek fiataljai, gyermekei. Azaz vannak, de nem a közösségben, nem a közösségnek vannak.

Szinte egy időben született meg a fenti igény megfogalmazása és a segítő szándék gondolata 2006 tavaszán, amikor a kolozsvári székhelyű Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet vezetősége jelezte, szívesen segítene abban, hogy a Magyarországon élő unitárius és más szabadelvű fiatalok „felélesztéséhez”, az ifjúsági tevékenységek újbóli megszervezéséhez hozzájárassunk. A többéves tapasztalattal rendelkező „egyletesek” kezdeményezését nagy örömmel vettük. Ha nem ismernénk személyes adottságukat, munkamódszerüket, elszántságukat, s csupán arról a több mint száz rendezvényről lenne tudomásunk, amelyet az elmúlt években nagy sikerrel megszervezték és lebonyolítottak, akkor is boldogan fogadtuk volna felajánlásukat.

Kezdeményezésünk a Magyarországi Unitárius Egyháznál is meghallgatásra talált. Elekes Botond főgondnok úr pártfogása alá vette az ügyet és az ő felelősségvállalásával, illetve Szász Adrienne lelkész nő segítségével még a tavasz folyamán pályázatot nyújtottunk be az Illyés Közalapítványhoz. A pályázatot kedvezően bírálták el, s így az őszre tervezett rendezvényünk megszervezésére biztos anyagi alapot kaptunk.

Így valósulhatott meg az Ifjúsági Vezetőképző, amelyet október 13–15. napjain a Börzsönyben, Magyararkúton tartottunk mintegy húsz résztvevővel. A helyszín kiválasztása nem volt véletlenszerű. Az Egyház tulajdonát képező szép telek közelében szálltunk meg, abban a házban, mely immár több éve otthont ad az unitárius gyermektáboroknak, s amely reményeink szerint a jövőben ifjaink egyik kedvenc helyévé válik. A hely varázsa minden bizonnyal a jelenlevők szívébe máris beopta magát, hiszen a Kolozsváron, egyházi és világi egyetemen tanuló, illetve a Budapesten élő fiatalokból álló közösség nagyszerű, eredményes hétvégét tölthetett együtt.

A vidám ismerkedésen, közös imádságos perceken, élményszerű együttléten túl komoly eszme- és tapasztalatcserére, illetve a jövő megtervezésére került sor. Szombaton Rácz Norbert ifjúsági lelkész és Kovács Mária végzős teológiai hallgató vezetésével olyan interaktív délelőtti tölthettünk el, amikor egyrészt gyakorlati példákkal megtűzdelt elméleti bemutatót kaptunk arról, hogyan lehet, érdemes ifjúsági közösséget szervezni, másrészt egy vetítésel egybekötött bemutatás során izelítőt kaptunk az ODFIE rendezvényeiről, azok előkészítésének és lebonyolításának háttér munkájáról, sikereiről és buktatóiról.

Délutáni munkánkat Szabó László lelkész, az ODFIE elnöke által vezetett „kerekasztal-beszélgetés” készítette elő, melynek témája az egyház és ifjúság kapcsolata volt. E szabad beszélgetés azért is bizonyult nagyon hasznosnak, mert a Magyarországon élők elmondhatták sajátos helyzetükből adódó nehézségeiket, előnyeiket, illetve olyan meglátások fogalmazódtak meg, amelyek az Erdélyben élő fiatalok számára újszerűek voltak. Már ekkor körvonalazódni látszott az az út, amelyen érdemes elindulnunk, illetve azok a területek, amelyeken érdemes együtt dolgoznunk.

Ezek után szinte magától jött az a tervezési munka, amely délután folyt. A spontán ötletbörze után fokozatosan rendszereztük ötleteinket, s így rövid-, közép-, és hosszú távra alkottuk meg azt a tevékenységi tervet, amelyet az ifjúsági munka stratégiájának is tekinthetünk. Az egyes tevékenységi körök, feladatok mellé egy-két felelős is jelentkezett, így reményeink szerint közös munkánk nem vész a semmibe. A közeljövőre vonatkozóan többek között a következő tervek is szerepelnek: Budapest központtal ifjúsági esték szervezése, november 17–19. napjain *Adventi csendes napok* szervezése Magyararkúton, november 24–26. között részvétel az ODFIE által Erdélyben, Lókodban szervezendő *Hitértelmező hétvégén*, karácsony előtt bekapcsolódás a gyülekezetek ünnep-előkészítő munkájába. Ilyen, és ehhez hasonló tervek születtek, s reméljük, válnak valóra az elkövetkezendő időszakban.

Külön örömeinkre szolgált az a tény, hogy rendezvényünket szombaton este Elekes Botond főgondnok és Zoltán Csaba, a Budapesti Unitárius Egyházközség gondnoka is meglátogatta, ezzel is jelezve, hogy az ifjúsági munkája fontos az Egyház számára. A tervezési munkába rövid ideig ők is bekapcsolódtak és megosztották velünk

elképzeléseiket, észrevételeiket, valamint arról biztosítottak, hogy ezután is támogatni fogják az ifjúság munkáját, segítségünkre lesznek abban, hogy terveink ne maradjanak papíron. Jelzés értékűnek vélem azt is, hogy az urak mindannyiunk örömeire egy nagy, finom tortával érkeztek, s mi rögtön arra gondoltunk: tortát születésnapra szoktunk kapni – legyen hát ez a nap mi közösségünk születésnapja!

Az igen intenzív, fáradságos, de eredményes szombat után vasárnap délelőtt mindannyian Budapestre utaztunk, ahol a Nagy Ignác utcai templomban istentiszteleten vettünk részt. Az 1956-os forradalom 50. évfordulója alkalmából Rácz Norbert segédlelkész végzett szászéki szolgálatot, majd az erdélyi fiatalok előadásában egy, az erre az alkalomra előkészített verses, zenés, vetítéses, igen megha-

tó előadásnak lehettünk résztvevői. A felemelő élmény után az egyházközség vendégszeretetében részesültünk, amikor is a finom ünnepi ebéd mellett tovább folytatódott a tervezés, majd hivatalosan is lezártuk rendezvényünket.

Hálásan köszönöm azoknak, akik lehetővé tették, hogy a fenti élményben részünk legyen. Így köszönet illeti az ODFIE küldöttségét, a Magyarországi Unitárius Egyház vezetőségét, az Illyés Közalapítványt, illetve azokat a fiatalokat, akik szabad idejüket arra fordították, hogy közös munkánk elkezdődjön. És legyen hála Istennek, hogy találkozásunkat megáldotta. Én hiszem, hogy közösségünk létjoga nem veszett el, fiataljaink itt vannak, s úgy látom, legalább akkora igényük van az egyházban való élésre, mint nekünk örájuk.

Lakatos Csilla

A kezdetek

Október idusán, 13–15. között került megrendezésre Magyarokón az Unitárius Ifjúsági Vezetőképző. Az eseményről postai úton értesítették az érdekelteket Magyarország-szerte. Akinek kedve és lehetősége volt ingyenesen lemehetett erre az összejövételre, amely a magyarországi unitárius ifjúsági élet megszervezését tűzte ki célul.

Ezen sorok írói is vállalkozó kedvet éreztek magukban, hogy elmenjenek és megismerkedjenek más unitárius fiatalokkal, remélve azt, hogy hosszabb távon is kialakul egy összetartó közösség. Már a múltban is voltak hasonló kezdeményezések, voltunk közösen színházban, néztünk filmet, volt egy-két beszélgetés is, de az emberek közti kapcsolatok nem voltak eléggé erősek ahhoz, hogy igazi közösséggé alakulhasunk. A korábbi sikertelenségek arra indították a vezetőképző két szervezőjét Szász Adrienne és Lakatos Csilla lelkészeket, hogy segítséget kérjenek a nagy múlttal rendelkező ODFIE (Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet) meghívott tagjaitól.

Pénteken, 13-án este 6 órakor a két csapat (a magyarországi és az erdélyi ifjúság képviselői) egyszerre érkeztek meg az elágazáshoz, ahonnan a maradék száz métert együtt tették meg a szállásig. Az első perctől lehetett látni, hogy összeszokott és vidám az erdélyi társaság, a későbbiekben pedig az is kiderült, hogy amennyire jókedvűek, legalább annyira komolyak és lelkiismeretesek a feladataik elvégzésében.

A tevékenységek széles skáláját tárták elénk, kedve a szórakoztató ismerkedési játékoktól, a komoly tervezői munkán át a mindig másvalaki által vezetett áhítatokig. Az Erdélyből érkezettek megosztották velünk tapasztalataikat, és elég hamar nyilvánvalóvá vált, hogy különbségekkel kell számolni az erdélyi helyzethez képest. Ugyanis mi itt, Magyarországon az Unitárius Egyház tagjaként elég elszigetelten élünk egymástól és kevesebben is vagyunk.

Nem vagyunk képesek minden kis faluban, illetve városban külön közösséget létrehozni, ez viszont azt jelenti, hogy az egyes találkozások helyszíneire többet kell utazni, nagyobb erőfeszítést kell tenni az egyénnek. Esetenként ez lemondással is jár más programok „rovására”.

Az azonban mindkét oldalra igaz, hogy azoknak, akik unitárius ifjúsági egyletek létrehozását tűzték ki célul, meg kell küzdeniük a fiatalok minden egyes percéért egészen addig, amíg maguk is rá nem jönnek egy ilyen közösségbe való tartozás értékeire, fontosságára. A 21. században elengedhetetlen fontosságú, hogy az ember egyszerre több területen legyen jártas, ezzel növelve esélyeit a boldoguláshoz, s ez különösen igaz a diákokra, akiknél leginkább időszerű a kérdés. Testi épségükért sportolni járnak, zenei

műveltségükért szolfézsra, zeneórára, koncertre mennek, tanulnak idegen nyelveket, először angolt, mert ma ez a világnyelv, aztán németet, mert ezt beszélik legtöbben Európában, aztán valami egzotikusot, hiszen kell egy kedvenc is, amit szabad akaratukból választanak. Ezek, és az ehhez hasonló tevékenységek az ifjúság szinte minden idejét kitöltik, és abban az illúzióban ringathatják magukat, hogy ezek a programok szociális, lelki igényeik teljes kielégítését is jelentik. De biztos,

hogy a csoporthoz való tartozás közösségbe való tartozást is jelent? A különböző órákon nem a személyiség, nem a lélek kerül a középpontba, hanem legtöbb esetben valamilyen kompetencia, amelyet az adott alkalom során kívánunk fejleszteni. Márpedig ez az igény létezik, mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az ODFIE sikeres működése, s mi, akik Szász Adrienne szavaival úgy csöppentünk ide, mint Pilátus a credóba, nemcsak ízelítőt kaptunk a szervezés módszereiből, hanem a közös áhítatok, beszélgetések és imák által létrejött összefogásból is.

Kozma Eszter és Hanna

Kedves Barátunk!

Örömmel értesítünk, hogy egy, az őszi folyamán született kezdeményezés folytatásaként megalakult a **Magyarországi Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet, MADFIE**, amelynek fő célja a Magyarországon élő unitárius és más szabadelvű fiatalok közösségbe szervezése.

Ezúton szeretettel hívunk összejöveteleinkre, amelyeket 2006. nov. 10-től kezdődően kéthetente, pénteken 18 órától tartunk, kezdetben a *Budapesti Nagy Ignác utcai egyházközség gyülekezeti termében*, a későbbiekben a másik két budapesti egyházközségnél is. Szeretnénk, ha megismernék egymást, illetve megterveznék közös jövőnket. A közösség további szervezéséhez szükségünk van a Te ötleteidre, meglátásaidra is. Hozd el érdeklődő barátaidat is!

A résztvevők érdeklődésétől függően hosszabb távú terveink között szerepelnek a következők: hétvégi kirándulások, kézműves délutánok, sportrendezvények, kultú-

ránk és néphagyományaink megőrzését célzó, lelki épülésünket szolgáló együttlétek szervezése.

Már most figyelmedbe ajánljuk következő rendezvényünket, azt az *ifjúsági Adventi lelkigyakorlatot, amelyet Magyarkúton tartunk a Börzsöny hegységben nov. 17-19. napjain*, és amelyre az adrilevele@citromail.hu, vagy a lakatos.csilla@chello.hu címek egyikén jelentkezhetsz november 12-ig.

Ha a fentiekkel kapcsolatos kérdésed, észrevételed van, vagy csak többlet szeretnél tudni az alakuló közösségről, amelynek remélhetőleg Te is tagja leszel, vagy ha első alkalmunkra nem tudnál eljönni, de a továbbiakban szeretnél bekapcsolódni az ifjúság szervezésébe, és szívesen értesülsz programjainkról, bátran keresd fel honlapunkat, vagy írd e-mailt a fenti címekre. A szervezet honlapja még szerkesztés alatt van ugyan, de már jelenleg is sok hasznos információ található a www.madfie.hu címen.

Barátsággal, a szervezők

k ö n y v a j á n l ó

Ez év nyarán jelent meg Szócs Géza legújabb kötete.

Már nem szokatlan, hogy az utóbbi években az alkotó drámákat ad ki. Az viszont teljesen új jelenség, hogy a szerző egyszerre három minőségében mutatkozik be: mint drámaíró, történész és nem utolsósorban – hiszen senki sem léphet át saját árnyékán – mint költő.

A könyv három részre osztható: maga a dráma; a hozzávaló jegyzetek, amelyeket a szerző nagy gondjal gyűjtött össze, és amelyek rávilágítanak a dráma egyes részre; valamint a dráma egyes részleteinek – leginkább a verseknek – idegen nyelvű fordításai.

Természetesen nem véletlen, hogy a *Liberté 1956* című dráma éppen idén jelent meg. Ennek ellenére – vagy éppen ezért – nem csak '56 a főszereplő. Eleve két idősíkból folyik a történet: a forradalom idején és napjainkban; valamint történelmi- és személyes „időben”, idősikban. És bár azt gondoljuk, hogy a forradalom idején sokféle, tragikusabbnál tragikusabb szerelmi történet játszódhatott le, fordítva ez nem így van: ez a szerelem csak akkor és csak itt lehet igaz, de akár való is.

A párbeszéd magán hordozza a jellegzetesen „szócsgezás”, szinte ugyanabban a pillanatban játékos, nevettető és szívfacsaró hatást, mely csak fokozza a feszültséget. A cselekmény részletei olyanok, amelyekről azt mondhatjuk: ilyen „véletleneket” csak maga az élet produkálhat. Egyike ezen véletleneknek a hősi halottként nyilvánított repülő megjelenése akkor, és ott, ahol és amikor a legkevésbé tűnik „valószerűnek”.

Bár a drámaíró 1998 őszén dolgozott, a történész még folytatta egy ideig a munkáját, hogy a jegyzeteket (köztük inedit anyagokat is) összeállítsa.

Mint mondtuk, a költő is megtalálható a könyvben, mégpedig különböző típusú versekkel: megtalálhatóak az absztrakt, önkereső versek, mintegy kihangsúlyozandó a szereplők fiatalságát; személyiségtükröző versek, mint például

dául *Kádár János dala*, melynek sorai között – furcsa és sajnálatos módon – napjaink aktuálpolitikája is ott rejlik; a *Pesti srácok dala* a *Pál utcai fiúk* nevével minden Budapestért meghalt fiatalnak állít emléket; de ballada- és imajellegű verseket is találunk a dráma lapjai között.

Szócs Géza szerint a Duna két partján élő összes népnek van egy közös jellemzője: a folyó iránti érzelmi kötöttség. (A víz, a folyó az érzelmek változásának örök alapszimbóluma.) Ezek után már nem is csodálkozhatunk azon, hogy a költő szerét ejti annak is, hogy – ebben a szövegkörnyezetben, ebben a történelmi pillanatot tükröző háttérben – emléket állítson egy olyan szigetnek is, mely a Duna azon szakaszán volt valaha, mely a román-szerb határt képezi. A sziget neve Ada Kaleh; egy apró „olvasztótégely” volt, ahol törökök, bolgárok, szerbek, románok – és még ki tudja milyen népek éltek és dolgoztak együtt. E színes és virágzó életnek az vetett véget, hogy vízierőművet építettek a Vaskapunál és az egész sziget a tó legmélyére került.

A kötet Faludy György ajánlásával indul: „... forradalmunk megalapozott, érzékeny, értékes és lelkesítő megjelenítése.” Szép és igaz gondolat, bár egy alaposabb megközelítésben már maga a dráma is túlmutat a forradalmon. Minden forradalom benne van, belső és külső egyaránt; történelmi jelenség, mely egyedi és egyediségében egyetemes.

A kötet értékét fokozzák azok a fotók, melyeket dr. Bollobás Béla orr-fül-gégész készített, egyszerű járókelőként, aki „véletlenül” éppen akkor, éppen ott volt. A képek most kerültek először nyilvánosságra.

A könyv megtalálható, illetve megrendelhető a Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai lelkesítőirodájában.

Léb Erzsébet

Nézzétek csak, mi ez itt a rajzon?

Igen, egy szerszámosláda. Tele van fontosabbnál fontosabb és hasznosabbnál hasznosabb szerszámokkal. Sokat közülük építkezésnél használnak, másoknak akkor vesszük nagy hasznát, ha eltörik, vagy kilyukad valami, ha meg kell javítani otthon a csöpögő csapot, vagy éppen egy szőget kell beverni a falba.

Felismersz közülük néhányat?

Tudok egy mesét a szerszámokról, a címe a **Három szerszámosdoboz**.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egy mester, aki házakat épített embereivel. Egy nap el kellett utaznia ezért a legjobb három emberét magához hívta. „El kell mennem messzire egy kis időre, ezért rátok bízom a műhelyt. Mindannyian kaptok egy-egy szerszámosládát, használjátok, amíg én nem leszek itt.

Odaadta mindhármuknak a dobozokat. Volt abban mindenféle fűrő, csavarhúzó, kalapács, minden, ami kellhet egy építkezésnél. Mindegyik dobozban éppen olyan szerszám volt, amire szükségük volt, ahhoz, hogy teljesítsék azokat a feladatokat, amiket mesterük rájuk bízott. Mivel azonban mindegyikük másban volt ügyes, máshoz értett mindegyikük dobozában más-más szerszám volt.

Az első munkásnak egy óriási dobozt adott, ami akkora volt, mint amit csak el tudtok képzelni. A másodiknak egy kisebbet, de az is tele volt rengeteg eszközzel. A harmadik egy nagyon kicsit kapott, de ebben is szerszámok voltak. Pont annyi volt benne, amennyire szüksége volt ahhoz, hogy teljesítse azokat a feladatokat, amit elvárt tőle a mester.

A mester ezután elutazott. Amikor visszatért, magához hívatta a munkásait és megkérdezte tőlük mit tettek, amíg ő távol volt.

Az első ezt mondta: „Tudtam, hogy fontosak számodra a hajléktalan emberek ezért arra használtam a szerszámosdobozt, amit adtál, hogy a bennük levő szerszámokkal otthonokat építsek nekik.”

„Ez nagyszerű!” – mondta a mester. – „Annyira jót tetél, hogy ezután sok új munkát bízok rád!”

A második így szólt: „Tudtam, hogy az idők különösen fontosak neked, ezért a szerszámokat arra használtam, hogy megjavítsam olyan idős emberek házait, akik maguk már nem képesek erre.”

„Ez csodálatos!” – mondta a mester. – „Annyira jót tetél, hogy ezután minden karbantartó munkát és javítást rád bízok.”

Majd a harmadik felé fordult, hogy megtudja, az mit csinált a neki adott szerszámokkal.

Ő ezt mondta: „Tudom, hogy nagyon igényes mester vagy, és sokat vársz a munkásaidtól. Attól tartottam, hogy ha munka közben eltörök vagy elvesztek egyet is a szerszámok közül, amiket rám bízál, nagyon mérges leszel. Ezért egy nagyon biztonságos helyre tettem őket. Egész idő alatt ott voltak, amíg távol voltál. Nézd, itt vannak, olyanok mintha újjak lennének.”

„Milyen haszontalan munkás vagy te!” – kiáltott fel a mester. – „Nem azért adtam a szerszámokat, hogy eltedd, hanem, hogy használd őket! Ki vagy rúgva!” – mondta mérgesen, fogta a dobozát és szétosztotta a másik két munkás között a benne levő szerszámokat.

Hogy tetszett? El tudnátok mondani, mi lehet a mesém tanulsága?

Én azért szeretem, mert azt hiszem, ebből a történetből kiderül, hogy Isten mit tesz érted, értünk. Mindenki különböző szerszámokat kap, azért, hogy építhessük itt a földön az Ő országát. Persze nem mindannyian ugyanazokat az eszközöket kapjuk, de Isten mindenkitől azt várja, azt szeretné, ha használnánk azokat, amiket nekünk adott.

Érdemes megjegyezni Jézus szavait: „Mert mindenkinek, akinek van, adatik és bővelkedni fog, attól pedig, akinek nincs, még az is elvetetik, amije van.” (Mt 25,29)

Na, neked milyen szerszám jutott? Gondolkodtál már azon, hogy mi az, amiben különlegesen ügyes vagy? Szépen tudsz verset mondani, ügyesen rajzolsz? Szeretsz, és jól tudsz énekelni?

Gondoltál már arra, hogy ezt a tehetséget Istentől kaptad? Ezért használd sokat, gyakorold, fejleszd, így köszönd meg Neki és örvendeztesd meg a barátaidat, azokat, akik körülötted vannak.

* * *

Ha kedvetek van, küldhettek rajzot a történethez a következő címre:

Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség, 1181 Budapest, Szervét Mihály tér 1.

Szász Adrienne

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

November 1-jén, délután 5 órától a Halottak Napi istentiszteletet, november 12-én, vasárnap 10 órától, Dávid Ferenc egyházalapítónk halálának emlékére istentiszteletet tartunk.

November 15-én, szerdán 12 órákor megkoszorúzzuk a Dávid Ferenc emléktáblát, a XI. kerületi Dávid Ferenc utca és a Vилányi út sarkán levő épületen.

November 18-án, szombaton 16.30 órától virágkiállítás rendezünk gyülekezeti termünkben, adventi koszorúkészítéssel egybekötve, mely alkalommal Deák Péter botanikus professzor tart előadást és az adventi koszorú elkészítését mutatja be.

November 25-én, szombaton 17 órától szeretetvendégséget tartunk, mely alkalommal Balázs László Gábor előadóművész Ady Endre-verseket és Leiter Ervin zongora-

művész Liszt Ferenc-zongoradarabokat fog előadni.

December 10-én és 17-én, istentisztelet után, karácsonyi vásárt rendezünk gyülekezeti termünkben. Könyvek, CD-k, bizsuk, ruhaneműk, népművészeti áruk kerülnek eladásra. Szeretettel várunk minden kedves érdeklődőt.

December 24-én, vasárnap 10 órától tartjuk vallásórás gyermekeink karácsonyfa-ünnepélyét, amelyet immár a hagyományos karácsonyi koncertünk követ. Falvai Katalin zongoraművész, Jávorkai Sándor hegedűművész és Jávorkai Ádám csellóművész Haydn, Bach, Vivaldi, Bartók-műveket játszanak.

December 25-én és 26-án, karácsony első és másodnapján 10 órai kezdettel, úrvacsoraosztással egybekötött istentiszteletet tartunk.

* * *

Budapesti Unitárius Egyházközség

Október 21-én, szombaton 17 órától Dr. Horváth Csaba 56-os elítélt visszaemlékezése az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulója alkalmából, melyet szeretetvendégség követ.

Október 22-én, vasárnap 11 órától ünnepi istentisztelet tartunk az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére.

November 1-jén, szerdán 18 órától ünnepi istentisztelet tartunk.

November 11-én, szombaton 17 órától Mezei Zsuzsa zene- és képzőművész elő-

adóestje és kiállításának megnyitása a gyülekezeti teremben, melyet szeretetvendégség követ.

December 2-án, szombaton 17 órától adventi koncertet tartunk.

December 17-én, vasárnap 17 órától gyermekeink karácsonyfa-ünnepélyére kerül sor.

December 25-én, hétfőn 9 és 11 órától, valamint december 26-án, kedden 11 órától ünnepi karácsonyi istentiszteletek úrvacsoraosztással.

* * *

Beregi Unitárius Szórványegyházközség

Október 22-én, vasárnap délután a forradalom és szabadságharc 50. évfordulóját az UART 5 fős küldöttséggel ünnepli Olcsvaapátiban, ahol az ünnep tiszteletére turul madaras szobrot avatnak. Nyitrai Levente szórványlelkész áhitatot tart, majd az UART színeiben szavalnak, énekelnek és felolvasást tartanak: Felhős Szabolcs, Kürti László, Tót Attila, Joó Adrián és Bakos Kiss Károly. Az ünnep napján délután a beregi unitárius szórvány delegációja Vásárosnamény főterén megkoszorúzza az '56-os emléktáblát, amelyet a beregi unitárius szórvány közéleti egyesülete a Protes-

táns Kör állított az 1956-os forradalom és szabadságharc tiszteletére.

A Partium, az UART folyóirata szeptember végén bemutatkozott Budán, a Magyar Kultúra Alapítvány székházában a XI. Kárpát-medencei Napok rendezvényén, az Írott szóval a megmaradásért című program keretében. A lapot Felhős Szabolcs főszerkesztő mutatta be, két testvérlapja, a partiumi Várad és a sárospataki Zempléni Múzsza lapokkal közösen. Október 12-én a Magyar Írószövetség klubjában méltatták a Partiumot, Felhős Szabolcs és Zoltáni Zsolt UART- tagok közreműködésével.

* * *

Debreceni Unitárius Egyházközség

2006. november 8-án délután 18 órákor rendezzük 56-os megemlékezésünket. Meghívott előadó: Balla Bálint. Előadásának

címe: Transzcendencia és valóság - '56 októberében és máskor. Az előadást áhítat előzi meg és szeretetvendégség követi.

Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség

A Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség 2006. november 26-án, vasárnap 11 órától rendezi meg templomában a Brassóból elszármazott unitáriusok találkozóját. Hagyományaink szerint ez alkalommal ünnepi istentiszteletet tartunk, amelyen a szolgáltató Máthé Sándor brassói unitárius lelkész végzi. Ezt követően szeretetvendégségre, majd beszámolóval egybekötött vetítésre kerül sor, melynek témája a Brassói Unitárius Egyházközség élete, közelmúltbeli eseményei, jövőbeli tervei.

Sok szeretettel várunk minden érdeklődőt rendezvényünkre! Kérjük, ha ismer Brassóból elszármazott, itt élő unitáriust, vagy bárkit, aki szívesen venne részt ezen az alkalmon, értesítse.

UNITÁRIUS ÉLET A Magyarországi Unitárius Egyház lapja

Megbízott főszerkesztő:
Kriza János

Szerkesztő:
Léta Sándor

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055
Telefon/fax: 311-2801
Internet: <http://unitarius.lap.hu>
Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.
Index: 25 842
Készült:
a Cerberus Kft.
nyomdaüzemében
Felelős vezető:
Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1 cv272

*

Előfizethető:

A lelkészi hivatalokban (Budapesten és vidéken), vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:
11713005-20011631
Egyes szám ára: 400 Ft
Évi előfizetési díj: 2400 Ft

*

A Magyarországi Unitárius Egyház internetcíme:
www.unitarius.hu
[Http://unitarius.lap.hu](http://unitarius.lap.hu)

*

Következő lapzárta:
2006. december 1.